

ΤΕΙ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Στατιστική Ανάλυση της Κίνησης του αριθμού Επισκεπτών στα Μουσεία
της Κρήτης τη χρονική περίοδο 2008-2012»**

Επιβλέπων καθηγητής:
Ξανθός Γεώργιος

Νάθενας Ιωάννης

Ηράκλειο Κρήτης
Ιούνιος 2018

Πίνακας Περιεχομένων

<i>ΠΕΡΙΛΗΨΗ</i>	4
<i>ABSTRACT</i>	6
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : « ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ, ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ, ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΣΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ»</i>	7
<i>1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΟΡΟΥ «ΜΟΥΣΕΙΟ»</i>	7
<i>1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ</i>	8
<i>1.3 Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ</i>	12
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: «ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ</i>	14
<i>2.1 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΛΑΣΙΘΙΟΥ</i>	14
<i>2.2 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ</i>	17
<i>2.3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΡΕΘΥΜΝΟΥ</i>	18
<i>2.4 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΧΑΝΙΩΝ</i>	19
<i>2.5 ΤΙ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΝΑ ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙ</i>	21
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: « ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΣΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2008-2012»</i>	23
<i>3.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΛΗΣΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ. ΑΝΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΧΩΡΑ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ</i>	23
<i>3.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΛΗΣΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ. ΑΝΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΧΩΡΑ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ</i>	31
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ</i>	40

<i>BIBΛIOΓPAΦIA</i>	42
<i>ΑΓΓΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</i>	42
<i>ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</i>	42
<i>ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ</i>	43

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με σπουδαία πολιτιστική και πολιτισμική κληρονομιά και αυτό είναι κατανοητό σε όλα τα μήκη και πλάτη της επικράτειας. Που να σταθεί κανείς; Στους αρχαίους Έλληνες φιλόσοφους; Στο Μινωικό ή τον Μυκηναϊκό πολιτισμό; Στην Αρχαία Ολυμπία που αποτελεί το σπίτι των Ολυμπιακών Αγώνων; Μήπως στην Ακρόπολη;

Σε κάθε περίπτωση, η Ελλάδα παρουσιάζει μια ιστορία έντονου ενδιαφέροντος, πολυδιάστατη που μας παραπέμπει έως και 5000 έτη πριν. Ένα είναι σίγουρο όμως: Οι Έλληνες γνωρίζουν και τιμούν την ιστορία τους. Οι Μακεδόνες στη Βεργίνα τιμούν τον Μέγα Αλέξανδρο, η Κρήτη δεν ξεχνάει τον ένδοξο Μινωικό πολιτισμό, η Επίδαυρος αποδειγμένα αποτελεί το πρώτο αρχαίο θέατρο.

Οι νεότερες γενιές, ως μια ελάχιστη πράξη θαυμασμού και υπερηφάνειας, μπορούν να μελετήσουν τον πολιτισμό και την ταυτότητα τους μέσα από τα μουσεία.

Ουσιαστικά αυτό τον σκοπό έχει και η συγγραφή της παρούσας πτυχιακής εργασίας: Θα μελετήσουμε στατιστικά την κίνηση του αριθμού επισκεπτών, γηγενών και τουριστών, κατά την χρονική περίοδο 2008-2012 στα μουσεία της Κρήτης. Σαν χρονική περίοδος έχει ουσιαστική ιδιαιτερότητα καθώς από αυτό το σημείο και έπειτα έγιναν εμφανείς οι καταστροφικές συνέπειες της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που πέρασε και από τη χώρα μας. Αυτό σημαίνει ότι η υπό μελέτη περίοδος ενέχει μεγάλη μεταβλητότητα και σίγουρο ουσιαστικό ενδιαφέρον.

Αρχικά θα γίνει αναφορά σε θεωρητικό υπόβαθρο, θα σταθούμε στην πολιτισμική συμβολή κάθε νομού της περιφέρειας της Κρήτης. Η συνέχεια αναμένεται ακόμα πιο ενδιαφέρουσα καθώς θα μεταβούμε στο εμπειρικό σκέλος της εργασίας. Στο σημείο αυτό θα παρουσιάσουμε μια μελέτη σχετική με την επισκεψιμότητα των μουσείων της Κρήτης, καθώς και με τα έσοδα που αυτά αποκόμισαν κατά τη χρονική περίοδο 2008 έως και 2012. Θα συγκρίνουμε μάλιστα τους 2 αυτούς παράγοντες αναλογικά με ολόκληρη την Ελληνική επικράτεια.

Τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγουμε είναι ότι το μερίδιο που αναλογεί στα Κρητικά μουσεία είναι μάλλον ικανοποιητικό, αν αναλογιστούμε όμως την Ιστορία, τον πολιτισμό και την κουλτούρα αυτού του τόπου, χωρίς καμία αμφιβολία αξίζει μια αρκετά καλύτερη θέση στα Ελληνικά δεδομένα. Επιπλέον, θα αποδειχθεί ότι υπάρχει η λογική δύο ταχυτήτων καθώς

υπάρχουν νομοί που αδυνατούν να ακολουθήσουν το μέσο όρο επισκεψιμότητας και εσόδων της περιφέρειας Κρήτης. Σίγουρα λοιπόν θα πρέπει να δοθούν κίνητρα και προτάσεις για πιο ποιοτική προσέγγιση των επισκεπτών, ειδικά δε όταν πρόκειται για νομούς που έχουν έντονη τουριστική κινητικότητα και δράση.

ABSTRACT

Greece is a country with a great cultural heritage and this is understandable in all lengths and widths of the territory. Where to stand? To the ancient Greek philosophers? In the Minoan or Mycenaean civilization? In Ancient Olympia that is the home of the Olympic Games? Did it on the Acropolis?

In each case, Greece presents a story of intense interest, multidimensional, that reminds us of up to 5000 years before. One thing is for sure: Greeks know and honor their story. The Macedonians in Vergina honor Alexander the Great, Crete does not forget the glorious Minoan civilization, Epidavros proved to be the first ancient theater.

Younger generations, as a minimal act of admiration and pride, can study their culture and identity through museums.

Essentially this is the purpose of writing this thesis: We will study statistically the movement of the number of visitors, natives and tourists, during the period 2008-2012 in the museums of Crete. As a period of time, it is essential that the disastrous consequences of the global economic crisis that has passed through our country have also become evident. This means that the period under study implies great variability and certain essential interest.

Initially, we will refer to a theoretical background, we will focus on the cultural contribution of every prefecture of Crete. Continuity is even more interesting as we go into the empirical part of the work. At this point we will present a study on the visitation of the museums of Crete as well as the revenues they earned during the period 2008 to 2012. We will compare these 2 factors in proportion to the whole of the Greek territory.

The conclusions that we conclude are that the share attributed to the Cretan museums is rather satisfactory, but considering the history and culture of this place, it undoubtedly deserves a much better place in Greek area. In addition, it will be proven that there is a two-speed logic as there are counties that are unable to follow the average traffic and income of the region of Crete. Certainly, therefore, incentives and proposals for a more qualitative approach should be given to visitors, especially when it comes to territories with strong tourist mobility and action.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : « ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ, ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ, ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΣΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ»

1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΟΡΟΥ «ΜΟΥΣΕΙΟ»

Με τον όρο μουσείο νοείται σύμφωνα με τον επίσημο ορισμό της ICOM (International Council of Museums):

«..Ένα μόνιμο ίδρυμα, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, ανοικτό στο κοινό, που έχει ως έργο του τη συλλογή, τη μελέτη, τη διατήρηση, τη γνωστοποίηση και την έκθεση του ανθρώπινου πολιτισμού και περιβάλλοντος, με στόχο τη μελέτη την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία..»¹.

Σύμφωνα δε και με τη διεθνή βιβλιογραφία (Eilean Hooper-Greenhill, 1999):

« ... A museum is not a book, or an encyclopedia, although it has been compared with both; a museum is a complex cultural organization which is made up of a site that is frequently spectacular, a body of people with rare and fascinating expertise, a collection of objects that in its totally are unique and a range of values that are currently under intense scrutiny from within the institution, from the academy and from the government...»²

Με βάση τον παραπάνω ορισμό τα μουσεία ικανοποιούν την ανάγκη του ανθρώπου για τη δημιουργία ενός αρχείου που θα είναι αναλλοίωτο στο χρόνο. Άλλωστε, κρίνεται ως επιτακτική

---

¹Μουσείο, Πηγή:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF#cite_note-1

²The Educational Role of the Museum, Eilean Hooper-Greenhill, Second Edition, page 2 preface

ανάγκη και εθνική υποχρέωση να διασωθούν τα ευρήματα από τους αρχαίους πολιτισμούς που μαρτυρούν τον τρόπο με τον οποίο έζησαν οι άνθρωποι χιλιάδες χρόνια πριν αλλά και μεταγενέστερα. Διότι τα μουσεία δεν φιλοξενούν ευρήματα μόνο των αρχαίων πολιτισμών αλλά και νεότερα, καθώς όσο προχωράει η ανθρωπότητα και ο χρόνος, ξεπροβάλλουν και αλλά στοιχεία τα οποία ο άνθρωπος θεωρεί ότι πρέπει να μείνουν ως παρακαταθήκη για τις επόμενες γενεές. Τα μουσεία παρά ταύτα δεν διατηρούν μονό εκθέματα τα οποία έχουν να κάνουν με των άνθρωπο και τα επιτεύγματα του αλλά και με τη φύση, άλλωστε αν διαχωρίσουμε τα μουσεία με βάση τα εκθέματα τους θα διαπιστώσουμε ότι υπάρχουν:

- Γενικού ενδιαφέροντος
- Αρχαιολογικά
- Τέχνης
- Ιστορικά
- Θεματικά
- Λαογραφικά
- Φυσικής ιστορίας
- Επιστημών
- Πολεμικά
- Νομισματικά
- Ναυτικά
- Εθνολογικά³

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ο όρος Μουσείο προέρχεται από τις Μούσες, αρχαίες ελληνικές θεότητες, κόρες του Δία και της Μνημοσύνης και προστάτιδες των τεχνών και των γραμμάτων. Από την αρχαιότητα όπου η έννοια

---

³Μουσείο, Πηγή:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF#cite_note-1

παρέπεμπε στο ναό λατρείας των Μουσών, το μουσείο διαρκώς εξελίσσεται και προβάλλει στο πέρασμα των χρόνων παγκόσμια πολιτισμική κληρονομιά.⁴

Σύμφωνα με την παγκόσμια ιστορία το πρώτο μουσείο δημιουργήθηκε τον 3^ο π. Χ. αιώνα στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου από τον Πτολεμαίο Σωτήρα. Σε αυτό το μουσείο υπήρχαν γλυπτά, εκμαγεία, χειρουργικά εργαλεία, αστρονομικά όργανα, επίσης περιελάμβανε βοτανικό και ζωολογικό κήπο. Όπως είναι φυσικό η λειτουργία του μουσείου δεν είχε πολλά κοινά σημεία πέραν του ότι περιείχε μέσα εκθέματα καθώς χρησιμοποιούνταν ως ένας χώρος συγκέντρωσης και μελέτης των επιστημών. Το μουσείο της Αλεξάνδρειας καταστράφηκε τον 3^ο μ. Χ. αιώνα.⁵

Στη Ρωμαϊκή περίοδο το μουσείο αλλάζει μορφή και αποκτά την λατινική ονομασία «*Museum*» αλλά και πάλι η λειτουργία του δεν έμοιαζε με τη λειτουργία του σήμερα καθώς δεν χρησιμοποιείτο ως χώρος έκθεσης αλλά ως χώρος συνάντησης «ανήσυχων προσωπικοτήτων» που ασχολούνται με την φιλοσοφία και τις επιστήμες. Επίσης τη ρωμαϊκή περίοδο υπήρχαν πάρα πολλές ιδιωτικές συλλογές που φιλοξενούνταν σε επαύλεις των πλούσιων ρωμαίων και στρατηγών. Αργότερα κατά την περίοδο του Μεσαίωνα υπήρχαν εκθέσεις αντικειμένων που είχαν όμως κατά κύριο λόγο θρησκευτικό χαρακτήρα με τα εκθέματα να είναι εικόνες και βιβλία που προέρχονταν από εκκλησίες και μοναστήρια. Την ίδια περίοδο οι Σταυροφόροι βοήθησαν κατά την επιστροφή τους στην ανάπτυξη των ιδιωτικών συλλογών καθώς δώρισαν πολύτιμα αντικείμενα που έφεραν μαζί τους από τις λεηλασίες σε ευγενείς της εποχής.⁶

Οι ιδιωτικές αυτές συλλογές δημιουργήθηκαν κατά τον 15^ο, 16^ο και 17^ο αιώνα από ιστοριοδίφες, πλούσιους συλλέκτες, τυχοδιώκτες και από εξερευνητές. Τις κρατούσαν σε ιδιωτικούς χώρους με αποτέλεσμα η πρόσβαση σε αυτές να είναι προνόμιο μόνο των αριστοκρατών και των στενών κύκλων των κατόχων τους. Με αυτό τον τρόπο οι ιδιοκτήτες τους τις χρησιμοποιούσαν ως μέσο επίδειξης πλούτου και εντυπωσιασμού. Όμως κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα οι περισσότερες από αυτές τις συλλογές άνοιξαν προς το κοινό καθώς οι κάτοχοι τους υπέκυπταν στις εγκλίσεις των τοπικών αρχών ή προσπαθούσαν να αποκομίσουν ένα συμπληρωματικό εισόδημα από αυτές. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα πολλές συλλογές να μεταφερθούν σε δημόσια κτίρια και να πωληθούν

---

⁴Κουερίνης Νικόλαος, 2012, ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ, Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΜΟΥΣΕΙΑΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ, πηγή:

<http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/5367/Kouerinis.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

⁵Δαλακούρα Νάγια, Μουσεία, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ)

⁶Δαλακούρα Νάγια, Μουσεία, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ)

στο δημόσιο. Τα έργα τέχνης εντάχθηκαν σε Μουσεία Τέχνης ενώ οι βοτανικές συλλογές και τα ταρριχευμένα ζώα σε Μουσεία Φυσικής Ιστορίας. Αρκετές από αυτές τις συλλογές κοσμούν τα μεγαλύτερα μουσεία του κόσμου μέχρι και σήμερα όπως για παράδειγμα το μουσείο του Λούβρου.

Εικόνα 1.1 Οι καρυάτιδες στο μουσείο του Λούβρου.

Τα περισσότερα ευρωπαϊκά μουσεία συστάθηκαν με τη βοήθεια πανεπιστημίων. Οι επιμέλεια των μουσείων αυτών έγινε από ακαδημαϊκούς οι οποίοι τα μελέτησαν και εργάστηκαν για την ταξινόμηση και την ερμηνεία τους. Το πρώτο εθνικό και δημόσιο μουσείο στην Ευρώπη ήταν το Βρετανικό μουσείο του Λονδίνου. Όμως το 19^ο αιώνα με την ίδρυση των εθνικών κρατών τα ευρωπαϊκά μουσεία γίνονται ολοένα και περισσότερα. Ενδεικτικό είναι να τονίσουμε ότι κατά την περίοδο του 20^{ου} αιώνα ο ρόλος του μουσείου εμπλουτίστηκε και με αυτόν της προστασίας των εκθεμάτων και της επιμόρφωσης των ανθρώπων.⁷

Το πρώτο αρχαιολογικό μουσείο στην Ελλάδα ιδρύθηκε στην Αίγινα το 1829 από τον τότε κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια στην Αίγινα. Από το 1829 μέχρι και το 1858 η αρχαιολογική συλλογή εγκαταστάθηκε σε διάφορα μέρη, το 1858 όμως προκηρύχθηκε διεθνής αρχιτεκτονικός διαγωνισμός για την τοποθεσία και το σχέδιο του μουσείου. Το 1866 ξεκίνησε η κατασκευή του

⁷Δαλακούρα Νάγια, Μουσεία, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ)

στο σημείο που βρίσκεται σήμερα και ήταν δωρεά της Ελένης Τοσίτσα και ολοκληρώθηκε το 1889 με χρήματα από την Ελληνική κυβέρνηση, την Ελληνική αρχαιολογική εταιρία και την κοινότητα των Μυκηνών επίσης ένα μεγάλο ποσό δόθηκε από τους Δημήτριο και Νικόλαο Βερναρδάκη από την Αγία Πετρούπολη. Η πρώτη ονομασία του μουσείου ήταν «Το Κεντρικόν Αρχαιολογικόν Μουσείον». Έλαβε την σημερινή του ονομασία από τον πρωθυπουργό Χαρίλαο Τρικούπη το 1881.⁸

Εικόνα 1.2 Πρόσοψη Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου.

Κατά την ίδια περίοδο κατασκευάστηκαν και άλλα μουσεία σε ολόκληρη την Ελλάδα **όπως το μουσείο της Ακρόπολης**, το αρχαιολογικό μουσείο στη Σπάρτη, ο αρχαιολογικός χώρος στην Ολυμπία. Και στην συνέχεια ακόμα περισσότερα, αρκετά από αυτά δεν ήταν αρχαιολογικά αλλά αφορούσαν και άλλες κατηγορίες μουσείων για να καλύψουν τις ανάγκες για ιστορικά μουσεία, μουσεία φυσικής ιστορίας και άλλα. Τα περισσότερα από αυτά λειτουργούν μέχρι και σήμερα, καθηλώνοντας Έλληνες και Ξένους επισκέπτες με την επιβλητικότητά τους.

---

⁸Μουσείο, Πηγή:

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%9C%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF_\(%CE%91%CE%B8%CE%AE%CE%BD%CE%B1\)](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%9C%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF_(%CE%91%CE%B8%CE%AE%CE%BD%CE%B1))

1.3 Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ

Το μεγάλο ερώτημα που καλούμαστε να διερευνήσουμε παρακάτω σχετίζεται με τη χρησιμότητα των μουσείων. Είναι αλήθεια ότι τα μουσεία ενισχύουν την πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου και κατ'επέκταση μιας χώρας. Καθένας από εμάς, σίγουρα θα έχει επισκεφτεί κάποτε ένα μουσείο, θα έχει ενθουσιαστεί με τα εκθέματα που παρατήρησε και θα ένωσε δέος για την πολιτιστική του κληρονομιά ή για την πολιτιστική κληρονομιά ενός άλλου λαού, που παρατήρησε σε ένα μουσείο ως επισκέπτης σε μία ξένη χώρα.

Τα μουσεία, επίσης, μας συστήνουν με την ιστορία μας. Βοηθάνε τον πληθυσμό κάθε κράτους να έρθει σε επαφή με το παρελθόν που τον συνοδεύει διαχρονικά. Δίνουν επίσης τροφή για σκέψη και αναζήτηση για τυχόν κενά της ιστορικής αναδρομής ενός λαού. Ακόμα ένας σημαντικός λόγος που ένα μουσείο είναι χρήσιμο για την κοινωνία είναι ότι διατηρεί τα εκθέματα του αναλλοίωτα στο χρόνο για να μπορούν να τα θαυμάσουν και οι μεταγενέστεροι να τα μελετήσουν, να μαθαίνουν την ιστορία τους και για τους πολιτισμούς που έζησαν πριν από αυτούς στον ίδιο τόπο.

Ένα μουσείο επίσης προάγει το μορφωτικό επίπεδο ενός λαού. Συχνό είναι το φαινόμενο να οργανώνονται εκπαιδευτικές εκδρομές από σχολεία, πανεπιστήμια, τεχνολογικά ιδρύματα κτλ, ώστε να δίνεται έμφαση σε ποιοτικές και αξιόπιστες πηγές γνώσεως. Τα μουσεία δίνουν πολλές δυνατότητες για έρευνα και ανακάλυψη καθώς και γόνιμο έδαφος για να εφαρμοστούν ενεργητικές μέθοδοι μάθησης οι οποίες ξεφεύγουν από το παραδοσιακό πρότυπο διδασκαλίας. Στα μουσεία προωθείται η αλληλεπίδραση με τα αυθεντικά αντικείμενα τα οποία αποτελούν σημαντικό εργαλείο μάθησης.

Το βασικό συμπέρασμα: Έχουμε ανάγκη να επισκεπτόμαστε ένα μουσείο. ***Την αναπόσπαστη ανάγκη της μόρφωσης και πνευματικής ολοκλήρωσης.*** Είναι πάρα πολύ εύκολο να πέσουμε σε «παγίδες» από την αμάθεια και ακόμα χειρότερα από την ημιμάθεια. Λογικές του τύπου «Πίστευε και μη ερεύνα», μεσαιωνικής υπόστασης δεν έχουν θέση στον 21^ο αιώνα. Η Ελλάδα είναι χώρα που ακόμα μετράει τις πληγές της από τις δυσμενείς οικονομικές συνέπειες. Ασφαλώς η ημιμάθεια και η αμάθεια δυσχαιρένουν την ήδη δύσκολη θέση της.

Τέλος, θα πρέπει να δούμε την πολιτισμική μας κληρονομιά ως μια ευκαιρία να προσελκύσουμε ολοένα και περισσότερους τουρίστες. Ο πολιτισμός της Ελλάδας αρέσει εκτός των συνόρων της χώρας. Καλούμαστε λοιπόν με επαγγελματικό προφίλ να διαχειριστούμε αυτή την τάση που επικρατεί έξω ώστε να λειτουργήσει ως εφόδιο για την μετά κρίσεως ανάπτυξή μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: «ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

2.1 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ : Το μεγαλύτερο μουσείο της πόλης και δεύτερο μεγαλύτερο μετά το αρχαιολογικό μουσείο Ηρακλείου. Βρίσκεται βόρεια από τη λίμνη στην οδό Παλαιολόγου 74, σε μικρή απόσταση από το κέντρο της πόλης.

Το μουσείο ιδρύθηκε στον Άγιο Νικόλαο το 1970 και στεγάζει μία πλούσια συλλογή από αρχαιολογικά ευρήματα από το νομό⁹ Λασιθίου. Το αρχαιολογικό μουσείο διαθέτει οκτώ αίθουσες όπου βρίσκονται τα εκθέματα. Στην πρώτη αίθουσα εκτίθενται κτερίσματα που βρέθηκαν το 1971 στο παραθαλάσσιο νεκροταφείο της Αγίας Φωτιάς. Το νεκροταφείο αυτό είναι το μεγαλύτερο σε αριθμό τάφων στη Κρήτη και ένα από τα μεγαλύτερα στην Ελλάδα είχε τουλάχιστον 260 τάφους με πάνω από 1600 αγγεία, μερικά χάλκινα εγχειρίδια και πολλές λεπίδες οψιανού. Στη δεύτερη αίθουσα θα βρούμε μια περίφημη νεότερη ομάδα κεραμικής από το σημαντικό πρωτομινωικό οικισμό Φούρνου Κορυφή κοντά στο χωριό Μύρτος Ιεράπετρας. Σε αυτή ανήκει και το διασημότερο αντικείμενο του Μουσείου « η θεά της Μύρτου». Στο παρελθόν έχουν φιλοξενηθεί και διάφορες περιοδικές εκθέσεις.¹⁰

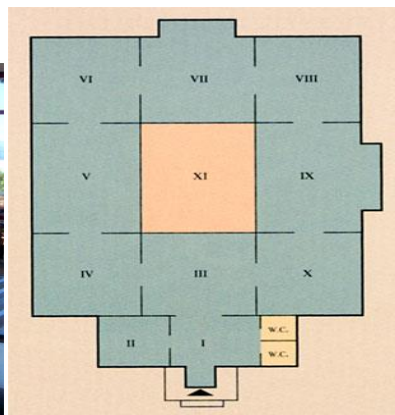
---

⁹ Για λόγους συντομίας από εδώ και στο εξής θα χρησιμοποιούμε τη λέξη νομό και θα εννοείτε ο όρος Περιφερειακή Ενότητα.

¹⁰ Χατζηπαναγιώτη Μαρία, Αρχαιολογικό Μουσείο Αγίου Νικολάου, πηγή:
http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3523

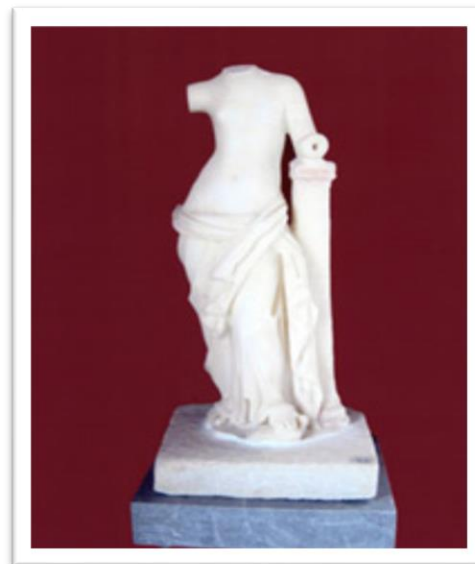
Εικόνα 1.4 Η είσοδος και η μπροστινή Αυλή του μουσείου

Εικόνα 1.5 Κάτοψη μουσείου

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ : Στην πόλη της Ιεράπετρας λειτουργεί από το 1986 η Αρχαιολογική Συλλογή Ιεράπετρας, η οποία περιλαμβάνει ευρήματα από την πόλη αλλά και από ολόκληρη την επαρχία. Η Αρχαιολογική Συλλογή Ιεράπετρας στεγάζεται στην Εμπορική Οθωμανική Σχολή, το κτίριο της οποίας έχει κηρυχθεί διατηρητέο και έχει παραχωρηθεί στο Υπουργείο Πολιτισμού από τον Δήμο Ιεράπετρας. Η έκθεση χωρίζεται σε δύο ενότητες. Η πρώτη είναι με κεραμικά από τα Προϊστορικά έως και τα Ρωμαϊκά χρόνια, και η δεύτερη περιλαμβάνει τα γλυπτά της Ιεράπετρας κυρίως της Ρωμαϊκής περιόδου. Επίσης εκτίθενται και αγγεία του Μινωικού, του Κλασσικού και του Ρωμαϊκού πολιτισμού.¹¹

¹¹Αρχαιολογική Συλλογή Ιεράπετρας, πηγή: <http://www.destinationcrete.gr/el/museums/lasithi-museums/3-archaiologiki-sillogi-ierapetras>

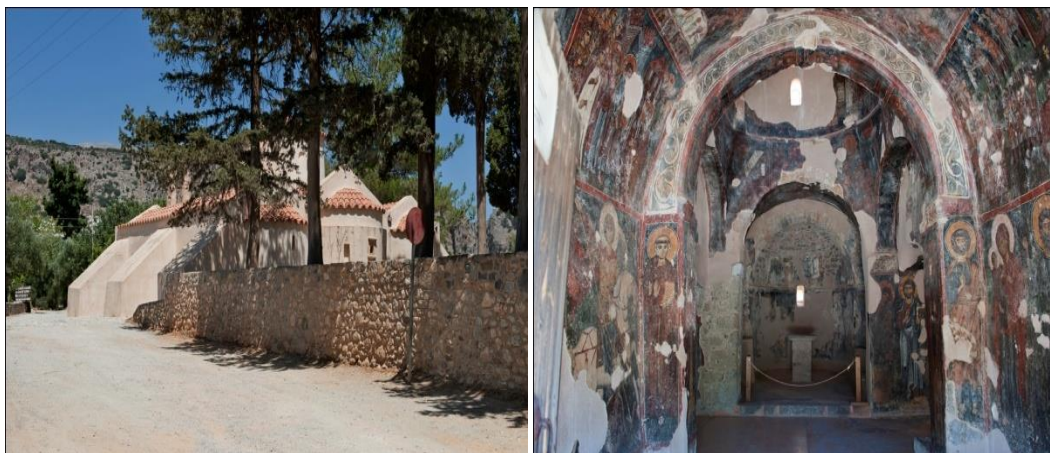
Εικόνα 1.6 Το κτίριο της αρχαιολογικής συλλογής   *Εικόνα 1.7 Αγαλματίδιο Αφροδίτης*

ΝΑΟΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΚΕΡΑΣ, ΚΡΙΤΣΑ ΛΑΣΙΘΙΟΥ : Νότια και σε απόσταση περίπου 500 μ. από τον οικισμό της Κριτσάς βρίσκεται ο ναός της Παναγίας της Κεράς. Αρχικά κατασκευάστηκε ο κεντρικός κλίτος του στον τύπο του μονόχωρου ναού με τρούλο και μεταγενέστερα προστέθηκαν αλλά δύο κλίτη το νότιο που είναι αφιερωμένο στην Αγία Άννα και το βόρειο που είναι αφιερωμένο στον Άγιο Αντώνιο. Στο εσωτερικό του ναού όλες οι επιφάνειες έχουν διακοσμηθεί με τοιχογραφίες που ανήκουν σε διαφορετικές εποχές. Στο κεντρικό κλίτος υπάρχουν δύο στρώματα τοιχογραφικού διακόσμου, το πρώτο στρώμα σώζεται αποσπασματικά και χρονολογείται περίπου στα μέσα του 13ου αιώνα. Ενώ το δεύτερο στρώμα το οποίο κατασκευάστηκε κατά την επισκευή του ναού από κάποια σοβαρή καταστροφή χρονολογείται στην αρχή του 14ου αιώνα όπως και ο υπόλοιπος ναός αγιογραφήθηκε μέχρι τα μέσα του 14ου αιώνα.¹²

---

¹²Μοσχόβη Γεωργία, Ναός Παναγίας της Κεράς (Κοίμηση της Θεοτόκου) στην Κριτσά, πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1043

Εικόνα 1.8 Η εξωτερική όψη του Ιερού Ναού   *Εικόνα 1.9 Ένα τμήμα του εσωτερικού του Ναού*

2.2 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ : Αποτελεί το σήμα κατατεθέν του Μινωικού πολιτισμού. Είναι ένα από τα μεγαλύτερα και πιο αξιόλογα μουσεία στην Ελλάδα, ευρέως διαδεδομένο και στο Ευρωπαϊκό στερέωμα. Τα εκθέματά του αντικατοπτρίζουν μια ιστορία διάρκειας 5.500 ετών, από τη νεολιθική εποχή έως τη Ρωμαϊκή κυριαρχία. Το ενδιαφέρον μονοπωλούν τα εκθέματα από το Μινωικό πολιτισμό.

Το κτήριο κατασκευάστηκε μεταξύ των ετών 1937 και 1940, βρίσκεται στο κέντρο της πόλης και τα σχέδια επιμελήθηκε ο αρχιτέκτονας Πάτροκλος Καραντινός. Στη θέση του μουσείου υπήρχε η καθολική μονή του Αγίου Φραγκίσκου κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας. Καταστράφηκε όμως από ένα μεγάλο σεισμό το 1856.

Το κτήριο είναι διάροφο και διαθέτει εκτεταμένους εκθεσιακούς χώρους, εργαστήριο, σχεδιαστήριο, βιβλιοθήκη, γραφεία. Περιλαμβάνει επίσης και την Επιστημονική Συλλογή, όπου φυλάσσονται και μελετώνται πολλά από τα ευρήματα.

Χωρίς καμία αμφιβολία αποτελεί σταθμό για το νησί της Κρήτης. Μονοπωλεί το ενδιαφέρον τόσο των ντόπιων κατοίκων, όσο και των τουριστών που φροντίζουν να το επισκεφτούν κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στο νησί.¹³

Εικόνα 1.10 Εξωτερική όψη του Αρχαιολογικού Μουσείου Ηρακλείου

Εικόνα 1.11 Η αίθουσα των Μινωικών τοιχογραφιών

2.3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΡΕΘΥΜΝΟΥ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΡΕΘΥΜΝΟΥ : Το αρχαιολογικό μουσείο Ρεθύμνου αποτελεί «περηφάνια» για την πόλη του Ρεθύμνου. Στεγάζεται από το 1991 στο πενταγωνικό κτίριο, το οποίο βρίσκεται μπροστά από την κύρια πύλη της Φορτέτζας. και χτίστηκε από τους Τούρκους για οχυρωματικούς κυρίως λόγους. Τα εκθέματα του δίνουν μια διαχρονική εικόνα της πολιτισμικής ιστορίας του νομού από τη νεολιθική εποχή έως τα ρωμαϊκά χρόνια.

Στις συλλογές περιλαμβάνονται ευρήματα από σπήλαια, οικισμούς και νεκροταφεία μινωικών χρόνων επίσης υπάρχουν αντικείμενα γεωμετρικών, αρχαϊκών, κλασικών, ελληνοιστικών και ρωμαϊκών χρόνων που βρέθηκαν στις ανασκαφές αρχαίων πόλεων¹⁴

¹³Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου, πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3327

¹⁴Νινιού – Κινδελή Β., Τσίγκου Α., Αρχαιολογικό Μουσείο Ρεθύμνου, πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3310

Εικόνα 1.12 Εκθέματα του Αρχαιολογικού Μουσείου Ρεθύμνου

2.4 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΧΑΝΙΩΝ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΧΑΝΙΩΝ : Το Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων άρχισε να λειτουργεί το 1963 και στεγάζεται στο καθολικό της ενετικής μονής του Αγίου Φραγκίσκου.

Τα εκθέματα που φιλοξενούνται σε αυτό το μουσείο δίνουν μία διαχρονική εικόνα της πολιτισμικής ιστορίας του Νομού Χανίων από τη νεολιθική εποχή έως και τα χρόνια της ρωμαιοκρατίας. Η έκθεση αυτή χωρίζεται σε δύο επιμέρους ενότητες. Στην πρώτη που βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα του κτιρίου εκτίθενται ευρήματα της ύστερης νεολιθικής εποχής και της χαλκοκρατίας. Ενώ στη δεύτερη στο δυτικό τμήμα του κτιρίου παρουσιάζονται αρχαιότητες της εποχής σιδήρου. Στις συλλογές περιλαμβάνονται μινωικά ευρήματα από την πόλη των Χανίων, προϊστορικά ευρήματα από σπήλαια, μινωικά ευρήματα από διάφορες περιοχές του Νομού, ευρήματα από τάφους της γεωμετρικής περιόδου, νομίσματα, κοσμήματα, γλυπτά, επιγραφές, στήλες, ψηφιδωτά.

Το έτος 2000 δωρίθηκε στο Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων η ενδιαφέρουσα συλλογή Κωνσταντίνου, Μαρίκας και Κυριάκου Μητσοτάκη. Στη συλλογή αυτή περιλαμβάνονται ευρήματα μινωικής κεραμικής, πηλοπλαστικής, λιθοτεχνίας, σφραγιδογλυφίας, κοσμήματα και varia.

Επίσης το μουσείο διαθέτει εργαστήρια για τη συντήρηση των κεραμικών, των μεταλλικών αντικειμένων, των νομισμάτων, των τοιχογραφιών, των ψηφιδωτών και χημικό εργαστήριο.

Σκοπός του Μουσείου είναι η προβολή της πολιτισμικής ιστορίας του τόπου κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, έτσι ώστε να αποτελεί πόλο έλξης πολλών επισκεπτών. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η διοργάνωση περιοδικών εκθέσεων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων και διαφόρων εκδηλώσεων πολιτισμού στο χώρο του Μουσείου.¹⁵

*Εικόνα 1.13*Εσωτερικό του Αρχαιολογικού Μουσείου Χανίων

BYZANTINO ΜΟΥΣΕΙΟ ΧΑΝΙΩΝ : Το βυζαντινό μουσείο στεγάζεται στο χώρο που υπήρχε το καθολικό της μονής των Φραγκισκανών, San Salvatore, που ιδρύθηκε τον 15ο αιώνα. Αποτελεί μια ενδιαφέρουσα συλλογή που αναφέρεται σε Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά χρόνια.

Σκοπός του μουσείου είναι η παρουσίαση της ιστορικής και της καλλιτεχνικής διαδρομής του νομού Χανίων κατά τις παραπάνω αναφερθείσες χρονολογικές περιόδους. Μάλιστα υπάρχουν και

---

¹⁵Νινιού – Κινδελή Β., Τσίγκου Α., Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων, πηγή:
http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=16001

ευρήματα που ανήκουν πολύ αργότερα στο χρόνο π.χ κατά την παλαιοχριστιανική περίοδο και την Τουρκοκρατία.

Τα εκθέματα παρουσιάζονται κατά ενότητες που ακολουθούν χρονολογική σειρά και περιλαμβάνουν ψηφιδωτά, τοιχογραφίες, εικόνες, κεραμικά, γλυπτά, νομίσματα, ψηφιδωτά και επιτύμβιες επιγραφές. Χάρτες και επεξηγηματικοί πίνακες κατατοπίζουν τον επισκέπτη σχετικά με την προέλευση των εκθεμάτων και το ιστορικό πλαίσιο της εποχής τους.¹⁶

Εικόνα 1.14 Ξενάγηση στο Βυζαντινό Μουσείο Χανίων

2.5 ΤΙ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΝΑ ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙ

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία θα μελετηθεί η κίνηση του αριθμού των επισκεπτών στα μουσεία της Κρήτης την πενταετία 2008-2012. Επίσης θα μελετηθούν και τα έσοδα των μουσείων αυτών το ίδιο χρονικό διάστημα. Αυτό θα πραγματοποιηθεί με τη μέθοδο των χρονολογικών σειρών. Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται για να μελετηθούν περιοδικές μεταβολές. Οι περιοδικές μεταβολές είναι εκείνες που επαναλαμβάνονται σε ορισμένο διάστημα μιας χρονικής περιόδου. Οι πιο συχνές περιοδικές μεταβολές επαναλαμβάνονται κατά την ίδια περίοδο ενός έτους και

---

¹⁶Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή Συλλογή Χανίων, πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3334

ονομάζονται εποχιακές μεταβολές. Οι εποχιακές μεταβολές είναι ρυθμικές και επαναλαμβάνονται δηλαδή σε χρονικές περιόδους που προβλέπονται.

Όλα τα στοιχεία που θα αναλυθούν παρακάτω θα αντληθούν από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής. Έτσι θα διασφαλιστεί η εγκυρότητα των αποτελεσμάτων μιας και τα στοιχεία που θα χρησιμοποιηθούν προέρχονται από μια αξιόπιστη πηγή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: « ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΣΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2008-2012»

Η ενότητα αυτή αποτελεί το ουσιώδες τμήμα της πτυχιακής εργασίας. Ουσιαστικά μετά από την ανάλυση αυτή θα είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε πολλές και σημαντικές πληροφορίες για τα μουσεία της περιφέρειας Κρήτης. Ακόμα πιο ουσιωδώς, θα γίνουν αντίστοιχες αναγωγές σε σχέση με την πρωτεύουσα, Αθήνα αλλά και στο σύνολο της επικράτειας της Χώρας μας. Τα στοιχεία που αντλούμε είναι διαθέσιμα στο διαδικτυακό ιστότοπο της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής. Ομολογουμένως, ενδέχεται να έχουν υποστεί αναθεωρήσεις και τροποποιήσεις με το πέρασμα το χρόνου. Σε κάθε περίπτωση όμως είναι απολύτως λογικό ότι έστω κι αυτά τα στοιχεία, είναι πολύ πιο πολύτιμα από την παντελή απουσία στοιχείων.

3.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΛΗΣΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ. ΑΝΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΧΩΡΑ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ

Για το νομό Ηρακλείου:

Πίνακας 3.1 : Μηνιαίες Εισπράξεις Μουσείων Ηρακλείου για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012

Μηνιαίες Εισπράξεις Μουσείων νομού Ηρακλείου για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012													
Έτος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο
2008	2,180.00 €	1,201.00 €	5,934.00 €	22,164.00 €	47,680.00 €	57,275.00 €	84,857.00 €	94,424.00 €	85,176.00 €	56,446.00 €	6,288.00 €	2,231.00 €	465,856.00 €
2009	1,678.00 €	1,237.00 €	3,310.00 €	32,467.00 €	54,757.00 €	60,153.00 €	86,133.00 €	102,750.00 €	87,190.00 €	52,310.00 €	4,980.00 €	2,711.00 €	489,676.00 €
2010	2,189.00 €	2,125.00 €	5,040.00 €	21,275.00 €	54,480.00 €	59,790.00 €	82,785.00 €	96,880.00 €	71,065.00 €	37,990.00 €	5,522.00 €	2,728.00 €	441,869.00 €
2011	3,118.00 €	1,278.00 €	4,259.00 €	19,915.00 €	54,400.00 €	60,285.00 €	81,175.00 €	97,125.00 €	72,029.00 €	44,702.00 €	5,369.00 €	1,542.00 €	445,197.00 €
2012	1,722.00 €	941.00 €	2,310.00 €	20,674.00 €	41,416.00 €	37,570.00 €	73,537.00 €	85,743.00 €	64,382.00 €	42,598.00 €	4,935.00 €	5,210.00 €	381,038.00 €
Mean	2,177.40 €	1,356.40 €	4,170.60 €	23,299.00 €	50,546.60 €	55,014.60 €	81,697.40 €	95,384.40 €	75,968.40 €	46,809.20 €	5,418.80 €	2,884.40 €	444,727.20 €
St Dev	579.15 €	449.40 €	1,420.89 €	5,190.84 €	5,908.32 €	9,828.63 €	4,942.31 €	6,192.69 €	9,804.48 €	7,467.92 €	546.64 €	1,386.71 €	40,408.93 €
Max	3,118.00 €	2,125.00 €	5,934.00 €	32,467.00 €	54,757.00 €	60,285.00 €	86,133.00 €	102,750.00 €	87,190.00 €	56,446.00 €	6,288.00 €	5,210.00 €	489,676.00 €
Min	1,678.00 €	941.00 €	2,310.00 €	19,915.00 €	41,416.00 €	37,570.00 €	73,537.00 €	85,743.00 €	64,382.00 €	37,990.00 €	4,935.00 €	1,542.00 €	381,038.00 €

Από τον πίνακα αυτό μπορούμε να αντλήσουμε τα εξής στοιχεία:

- ✓ Η υπό μελέτη περίοδος παρουσίασε μέσο αριθμητικό όρο εσόδων **444.727,20€**. Η χρονιά που παρουσιάστηκαν τα περισσότερα έσοδα είναι το 2009 με **489.676€** ενώ το 2012 ήρθε μια ουσιαστική πτώση στις εισπράξεις. Για την ακρίβεια, σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά η

πτώση αγγίζει το **14,4%**. Εμφανείς οι συνέπειες της κρίσης με το βάρος να δίνεται στους τουρίστες που συνδυάζουν διακοπές και ψυχαγωγία επιμόρφωση.

- ✓ Προφανώς η περίοδος **Μαΐου – Οκτωβρίου** είναι η δύναμη του νομού Ηρακλείου. Αυτό επίσης είναι και σχετικά αποθαρρυντικό καθώς αναμένουμε από τους τουρίστες να αναθερμάνουν την βιωσιμότητα και την όποια ανάπτυξη των Μουσείων μέσω της συμμετοχής τους. Στο σημείο αυτό πρέπει οι δημοτικές αρχές να αναρωτηθούν τι πάει λάθος και να δώσουν κίνητρα σε σωματεία, σχολεία, συλλόγους να επισκέπτονται συχνότερα ένα μουσείο.
- ✓ Χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι η τυπική απόκλιση, κοινώς η απόκλιση των εισπράξεων των 5 ετών από το μέσο αριθμητικό όρο είναι **40.408,93€**

Για το νομό Λασιθίου:

Μηνιαίες Εισπράξεις Μουσείων νομού Λασιθίου για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012													
Έτος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο
2008	172.00 €	339.00 €	1,029.00 €	7,495.00 €	17,909.00 €	15,970.00 €	18,135.00 €	19,506.00 €	22,808.00 €	17,089.00 €	729.00 €	188.00 €	121,369.00 €
2009	186.00 €	240.00 €	404.00 €	9,025.00 €	18,361.00 €	13,665.00 €	15,179.00 €	16,494.00 €	17,473.00 €	13,379.00 €	575.00 €	170.00 €	105,151.00 €
2010	117.00 €	240.00 €	707.00 €	4,429.00 €	14,996.00 €	11,165.00 €	13,202.00 €	14,048.00 €	15,078.00 €	11,822.00 €	1,488.00 €	453.00 €	87,745.00 €
2011	158.00 €	112.00 €	181.00 €	6,112.00 €	15,298.00 €	12,866.00 €	12,855.00 €	14,972.00 €	16,148.00 €	11,759.00 €	2,235.00 €	635.00 €	93,331.00 €
2012	153.00 €	105.00 €	342.00 €	3,755.00 €	9,208.00 €	6,880.00 €	8,403.00 €	11,424.00 €	11,123.00 €	8,834.00 €	2,314.00 €	1,052.00 €	63,593.00 €
Avg	157.20 €	207.20 €	532.60 €	6,163.20 €	15,154.40 €	12,109.20 €	13,554.80 €	15,288.80 €	16,526.00 €	12,576.60 €	1,468.20 €	499.60 €	94,237.80 €
St Dev	25.90 €	98.78 €	336.64 €	2,166.40 €	3,649.50 €	3,396.14 €	3,562.71 €	2,992.24 €	4,236.52 €	3,010.42 €	813.63 €	364.48 €	21,431.77 €
Max	186.00 €	339.00 €	1,029.00 €	9,025.00 €	18,361.00 €	15,970.00 €	18,135.00 €	19,506.00 €	22,808.00 €	17,089.00 €	2,314.00 €	1,052.00 €	121,369.00 €
Min	117.00 €	105.00 €	181.00 €	3,755.00 €	9,208.00 €	6,880.00 €	8,403.00 €	11,424.00 €	11,123.00 €	8,834.00 €	575.00 €	170.00 €	63,593.00 €

Πίνακας 3.2 : Μηνιαίες εισπράξεις νομού Λασιθίου για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012

Από τον πίνακα αυτό μπορούμε να αντλήσουμε τα εξής στοιχεία:

- ✓ Απογοητευτικές οι εισπράξεις τους « νεκρούς» μη τουριστικούς μήνες. Κατά μέσο όρο ο μήνας Ιανουάριος κυμαίνεται στα **157,20€**, Φεβρουάριος στα **207,20€** και ο μήνας Δεκέμβριος στα **499,60€** την περίοδο 2008-2012. Χρησιμοποιούμε τον όρο απογοητευτικές καθώς μιλάμε για ένα νομό που έχει να επιδείξει πολιτισμό και προτιμάται από τουρίστες την καλοκαιρινή περίοδο.
- ✓ Οι μέση τιμή στις εισπράξεις της πενταετούς περιόδου κυμαίνεται στα **94.237,80€** και η αντίστοιχη απόκλιση από το μέσο αριθμητικό είναι **21.431,77€**

- ✓ Μέσα σε όλα τα υπόλοιπα αρνητικά, έρχεται να προστεθεί και το γεγονός ότι το 2012 καταγράφηκε και σε αυτό το νομό αρνητικό ρεκόρ. Συγκεκριμένα το 2012 έχουμε πτώση των εισπράξεων κατά **31,9%** σε σχέση με το 2011.

Για το νομό Ρεθύμνης:

Μηνιαίες Εισπράξεις Μουσείων νομού Ρεθύμνης για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012													
Έτος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο
2008	114.00 €	249.00 €	362.00 €	2,644.00 €	6,877.00 €	7,075.00 €	8,268.00 €	10,206.00 €	9,205.00 €	6,281.00 €	435.00 €	213.00 €	51,929.00 €
2009	102.00 €	111.00 €	327.00 €	2,270.00 €	5,105.00 €	6,085.00 €	9,492.00 €	8,558.00 €	7,853.00 €	5,207.00 €	540.00 €	282.00 €	45,932.00 €
2010	185.00 €	131.00 €	633.00 €	2,551.00 €	4,711.00 €	6,079.00 €	9,486.00 €	8,226.00 €	6,787.00 €	3,763.00 €	481.00 €	254.00 €	43,287.00 €
2011	212.00 €	106.00 €	265.00 €	2,331.00 €	4,958.00 €	5,994.00 €	8,767.00 €	7,207.00 €	5,313.00 €	3,289.00 €	1,406.00 €	240.00 €	40,088.00 €
2012	86.00 €	144.00 €	190.00 €	1,895.00 €	4,353.00 €	4,410.00 €	5,613.00 €	6,218.00 €	5,253.00 €	4,257.00 €	325.00 €	205.00 €	32,949.00 €
Avg	139.80 €	148.20 €	355.40 €	2,338.20 €	5,200.80 €	5,928.60 €	8,325.20 €	8,083.00 €	6,882.20 €	4,559.40 €	637.40 €	238.80 €	42,837.00 €
St Dev	55.33 €	58.39 €	168.41 €	291.52 €	979.34 €	958.09 €	1,601.82 €	1,499.90 €	1,692.90 €	1,196.13 €	436.82 €	31.25 €	7,031.63 €
Max	212.00 €	249.00 €	633.00 €	2,644.00 €	6,877.00 €	7,075.00 €	9,492.00 €	10,206.00 €	9,205.00 €	6,281.00 €	1,406.00 €	282.00 €	51,929.00 €
Min	86.00 €	106.00 €	190.00 €	1,895.00 €	4,353.00 €	4,410.00 €	5,613.00 €	6,218.00 €	5,253.00 €	3,289.00 €	325.00 €	205.00 €	32,949.00 €

Πίνακας 3.3 : Μηνιαίες εισπράξεις νομού Ρεθύμνης για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012

Από τον πίνακα αυτό μπορούμε να αντλήσουμε τα εξής στοιχεία:

- ✓ Συνεχώς μειωμένη πτώση εισπράξεων. Συγκεκριμένα:

Σύνολο εισπράξεων 2008: **51.929€**

Σύνολο εισπράξεων 2009: **45.932€**

Σύνολο εισπράξεων 2010: **43.287€**

Σύνολο εισπράξεων 2011: **40.088€**

Σύνολο εισπράξεων 2012: **32.949€**

- ✓ Παρατηρείται και σε αυτό το νομό ότι το έτος 2012 αποδεικνύεται αδύναμο σε εισπράξεις.

Για το νομό Χανίων:

Μηνιαίες Εισπράξεις Μουσείων νομού Χανίων για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012													
Έτος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο
2008	337.00 €	186.00 €	686.00 €	2,710.00 €	6,245.00 €	5,064.00 €	7,391.00 €	7,083.00 €	7,076.00 €	4,780.00 €	483.00 €	205.00 €	42,246.00 €
2009	215.00 €	255.00 €	402.00 €	3,799.00 €	5,575.00 €	5,752.00 €	8,235.00 €	9,648.00 €	8,268.00 €	5,362.00 €	252.00 €	433.00 €	48,196.00 €
2010	257.00 €	295.00 €	490.00 €	2,723.00 €	6,452.00 €	5,873.00 €	8,758.00 €	10,532.00 €	8,245.00 €	5,391.00 €	561.00 €	396.00 €	49,973.00 €
2011	229.00 €	313.00 €	567.00 €	4,549.00 €	6,239.00 €	7,429.00 €	9,057.00 €	9,278.00 €	8,855.00 €	5,843.00 €	2,215.00 €	293.00 €	54,867.00 €
2012	277.00 €	308.00 €	642.00 €	3,003.00 €	6,087.00 €	6,455.00 €	8,897.00 €	10,438.00 €	8,754.00 €	7,122.00 €	1,045.00 €	579.00 €	53,607.00 €
Avg	263.00 €	271.40 €	557.40 €	3,356.80 €	6,119.60 €	6,114.60 €	8,467.60 €	9,395.80 €	8,239.60 €	5,699.60 €	911.20 €	381.20 €	49,777.80 €
St Dev	47.87 €	52.89 €	114.54 €	800.33 €	330.95 €	885.60 €	676.25 €	1,396.75 €	706.78 €	880.15 €	783.95 €	142.17 €	4,995.77 €
Max	337.00 €	313.00 €	686.00 €	4,549.00 €	6,452.00 €	7,429.00 €	9,057.00 €	10,532.00 €	8,855.00 €	7,122.00 €	2,215.00 €	579.00 €	54,867.00 €
Min	215.00 €	186.00 €	402.00 €	2,710.00 €	5,575.00 €	5,064.00 €	7,391.00 €	7,083.00 €	7,076.00 €	4,780.00 €	252.00 €	205.00 €	42,246.00 €

Πίνακας 3.4 : Μηνιαίες Εισπράξεις Μουσείων νομού Χανίων για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012

- ✓ Αφήσαμε για το τέλος την πιο ενθαρρυντική εικόνα. Αυξανόμενοι μέσοι όροι εισπράξεων από έτος σε έτος για την πενταετία 2008-2012. Ελαφρώς πτωτική πορεία το έτος 2012.
- ✓ Μέγιστη τιμή εισπράξεων το έτος 2011 με **54.867€**
- ✓ Επιβεβαιώνει τον κανόνα ότι πρόκειται για μια πόλη που ελκύει επισκέπτες που συνδυάζουν την αναψυχή με επίσκεψη σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους.

Στη συνέχεια, σημαντικό είναι να παραθέσουμε ένα πίνακα αθροιστικά για την Περιφέρεια Κρήτης.

Μηνιαίες Εισπράξεις Μουσείων Περιφέρειας Κρήτης για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012													
Έτος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο
2008	2,803.00 €	1,975.00 €	8,011.00 €	35,013.00 €	78,711.00 €	85,384.00 €	118,651.00 €	131,219.00 €	124,265.00 €	84,596.00 €	7,935.00 €	2,837.00 €	681,400.00 €
2009	2,181.00 €	1,843.00 €	4,443.00 €	47,561.00 €	83,798.00 €	85,655.00 €	119,039.00 €	137,450.00 €	120,784.00 €	76,258.00 €	6,347.00 €	3,596.00 €	688,955.00 €
2010	2,748.00 €	2,791.00 €	6,870.00 €	30,978.00 €	80,639.00 €	82,907.00 €	114,231.00 €	129,686.00 €	101,175.00 €	58,966.00 €	8,052.00 €	3,831.00 €	622,874.00 €
2011	3,717.00 €	1,809.00 €	5,272.00 €	32,907.00 €	80,895.00 €	86,574.00 €	111,854.00 €	128,582.00 €	102,345.00 €	65,593.00 €	11,225.00 €	2,710.00 €	633,483.00 €
2012	2,238.00 €	1,498.00 €	3,484.00 €	29,327.00 €	61,064.00 €	55,315.00 €	96,450.00 €	113,823.00 €	89,512.00 €	62,811.00 €	8,619.00 €	7,046.00 €	531,187.00 €
Avg	2,737.40 €	1,983.20 €	5,616.00 €	35,157.20 €	77,021.40 €	79,167.00 €	112,045.00 €	128,152.00 €	107,616.20 €	69,644.80 €	8,435.60 €	4,004.00 €	631,579.80 €
St Dev	617.05 €	484.26 €	1,826.76 €	7,252.51 €	9,103.67 €	13,402.56 €	9,227.33 €	8,713.75 €	14,556.87 €	10,540.72 €	1,773.02 €	1,766.81 €	63,111.20 €
Max	3,717.00 €	2,791.00 €	8,011.00 €	47,561.00 €	83,798.00 €	86,574.00 €	119,039.00 €	137,450.00 €	124,265.00 €	84,596.00 €	11,225.00 €	7,046.00 €	688,955.00 €
Min	2,181.00 €	1,498.00 €	3,484.00 €	29,327.00 €	61,064.00 €	55,315.00 €	96,450.00 €	113,823.00 €	89,512.00 €	58,966.00 €	6,347.00 €	2,710.00 €	531,187.00 €

Πίνακας 3.5 : Μηνιαίες Εισπράξεις Μουσείων Περιφέρειας Κρήτης για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012

- ✓ Η νήσος Κρήτη, κατά την πενταετή χρονική διάρκεια 2008-2012 παρουσίασε μέσες εισπράξεις της τάξεως των **631.579,80€**
- ✓ Αν αναλογιστούμε ότι στην επικράτεια της χώρας οι μέσες εισπράξεις της αντίστοιχης πενταετίας ήταν **8.903.003.60€** μπορούμε να ισχυριστούμε ότι το κομμάτι που αναλογεί στην περιφέρεια Κρήτης επί του συνόλου των εισπράξεων ήταν **7%**.
- ✓ Επίσης αν αναλογιστούμε ότι στην πρωτεύουσα μας την Αθήνα, οι μέσες εισπράξεις της εν λόγω πενταετίας ήταν **4,290,773.00€** μπορούμε να ισχυριστούμε ότι το **48,2%** των εισπράξεων καρπώνεται από την Αθήνα και τα μουσεία της. Τρομερή η διαφορά δυναμικότητας σε κάθε περίπτωση. **6,88 φορές υπερτερεί η Αθήνα της Κρήτης σε επίπεδο εισπράξεων.**

Στη συνέχεια, με τα δεδομένα από την Ελληνική Στατιστική Αρχή, δημιουργήθηκε ένα γράφημα με έντονο ενδιαφέρον. Με βάση αυτό, είμαστε σε θέση να δούμε πόσο % από τις συνολικές εισπράξεις της επικράτειας ανήκουν στην Περιφέρεια Κρήτης ανά μήνα και κατ επέκταση σε ετήσια βάση, κατά την περίοδο 2008-2012.

Ποσοστά συνεισφοράς της Περιφέρειας της Κρήτης ως προς την Επικράτεια της Χώρας													
Έτος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Μέσο Ποσοστό
2008	1.78%	1.49%	2.97%	7.94%	8.86%	9.86%	10.58%	10.14%	10.11%	8.48%	2.28%	2.03%	6.38%
2009	1.49%	1.21%	2.04%	7.94%	8.63%	9.96%	11.58%	11.79%	9.54%	7.87%	1.83%	1.28%	6.26%
2010	0.57%	0.68%	1.27%	4.15%	6.82%	7.19%	8.26%	8.98%	7.31%	5.48%	1.88%	1.25%	4.49%
2011	1.12%	0.55%	1.35%	4.55%	7.31%	7.15%	7.93%	8.39%	7.49%	7.28%	2.79%	1.05%	4.75%
2012	0.91%	0.79%	1.10%	5.09%	7.09%	6.15%	8.57%	8.71%	7.99%	7.40%	2.29%	2.67%	4.90%

Πίνακας 3.6 : Ποσοστά συνεισφοράς Περιφέρειας Κρήτης ως προς την Επικράτεια της Χώρας

Σε αυτό το γράφημα φαίνεται ότι έχει χαθεί με τα χρόνια το διψήφιο σε ποσοστό μεριδίου που αναλογούσε στην περιφέρεια Κρήτης σε τουριστικές περιόδους. Η πτώση ίσως φαντάζει μικρή αλλά αν αναλογιστούμε το μερίδιο που αναλογεί στο σύνολο της χώρας θα καταλάβουμε ότι το η πτώση που έχουν τα μουσεία της Κρήτης είναι αρκετά μεγάλη.

Τέλος, κρίνουμε σημαντικό να απαντήσουμε άλλο ένα ερώτημα: Τι θέση έχουν οι νομοί της Κρήτης σε σχέση με το σύνολο της χώρας. Και σε δεύτερη φάση : Ποια η δυναμικότητα των νομών μας σε πλαίσιο περιφέρειας. Ερωτήματα που σίγουρα θα απαντηθούν με βοηθούς τους παρακάτω πίνακες που ακολουθούν.

Πίνακας 3.7 : Κατάταξη με βάση τις εισπράξεις ανά νομό τη χρονική περίοδο 2008-2012

ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΑΝΑ ΝΟΜΟ ΤΗΝ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2008-2012									
Κατάταξη	Νομός	2008	2009	2010	2011	2012	2008 - 2012	Average	St Dev
1	Αττικής	€ 2,713,097.00	€ 2,821,768.00	€ 6,181,581.00	€ 5,394,625.00	€ 4,342,794.00	€ 21,453,865.00	€ 4,290,773.00	€ 1,536,504.76
2	Δωδεκανήσου	€ 1,312,226.00	€ 1,501,545.00	€ 1,467,605.00	€ 1,575,727.00	€ 1,361,356.00	€ 7,218,459.00	€ 1,443,691.80	€ 106,553.47
3	Φωκίδος	€ 1,155,682.00	€ 1,016,656.00	€ 782,435.00	€ 771,383.00	€ 497,840.00	€ 4,223,996.00	€ 844,799.20	€ 252,904.52
4	Ηλείας	€ 883,306.00	€ 771,218.00	€ 370,972.00	€ 419,501.00	€ 348,731.00	€ 2,793,728.00	€ 558,745.60	€ 249,618.75
5	Ηρακλείου	€ 465,856.00	€ 489,676.00	€ 441,689.00	€ 445,197.00	€ 381,038.00	€ 2,223,456.00	€ 444,691.20	€ 40,412.19
6	Θεσσαλονίκης	€ 278,703.00	€ 362,664.00	€ 321,270.00	€ 342,657.00	€ 347,069.00	€ 1,652,363.00	€ 330,472.60	€ 32,499.87
7	Κυκλάδων	€ 318,938.00	€ 308,324.00	€ 262,002.00	€ 278,661.00	€ 228,501.00	€ 1,396,426.00	€ 279,285.20	€ 36,379.01
8	Κερκύρας	€ 140,654.00	€ 153,891.00	€ 123,643.00	€ 125,469.00	€ 96,304.00	€ 639,961.00	€ 127,992.20	€ 21,566.72
9	Λασιθίου	€ 121,369.00	€ 105,151.00	€ 87,745.00	€ 93,331.00	€ 63,593.00	€ 471,189.00	€ 94,237.80	€ 21,431.77
10	Σάμου	€ 45,158.00	€ 43,247.00	€ 37,531.00	€ 68,114.00	€ 59,263.00	€ 253,313.00	€ 50,662.60	€ 12,611.99
11	Χανίων	€ 42,246.00	€ 48,196.00	€ 49,973.00	€ 54,867.00	€ 53,607.00	€ 248,889.00	€ 49,777.80	€ 4,995.77
12	Ρεθύμνης	€ 51,929.00	€ 45,932.00	€ 43,287.00	€ 40,088.00	€ 32,949.00	€ 214,185.00	€ 42,837.00	€ 7,031.63
13	Βοιωτίας	€ 52,926.00	€ 45,960.00	€ 30,171.00	€ 35,632.00	€ 27,076.00	€ 191,765.00	€ 38,353.00	€ 10,860.00
14	Πέλλης	€ 44,100.00	€ 12,450.00	€ 39,900.00	€ 37,200.00	€ 35,500.00	€ 169,150.00	€ 33,830.00	€ 12,385.15
15	Περίας	€ 3,020.00	€ 53,032.00	€ 41,825.00	€ 38,389.00	€ 30,312.00	€ 166,578.00	€ 33,315.60	€ 18,799.81
16	Μεσσηνίας	€ 21,646.00	€ 30,949.00	€ 34,740.00	€ 29,291.00	€ 22,792.00	€ 139,418.00	€ 27,883.60	€ 5,550.22
17	Ιωαννίνων	€ 17,959.00	€ 26,408.00	€ 31,058.00	€ 21,369.00	€ 18,626.00	€ 115,420.00	€ 23,084.00	€ 5,561.35
18	Λέσβου	€ 27,359.00	€ 24,308.00	€ 17,404.00	€ 17,068.00	€ 19,926.00	€ 106,065.00	€ 21,213.00	€ 4,491.61
19	Χαλκιδικής	€ 32,219.00	€ 32,970.00	€ 24,841.00	€ 9,721.00	€ 4,890.00	€ 104,641.00	€ 20,928.20	€ 12,948.19
20	Καβάλας	€ 16,129.00	€ 14,686.00	€ 24,135.00	€ 18,288.00	€ 20,501.00	€ 93,739.00	€ 18,747.80	€ 3,730.39
21	Αργολίδος	€ 2,389.00	€ 22,296.00	€ 21,222.00	€ 20,661.00	€ 17,676.00	€ 84,244.00	€ 16,848.80	€ 8,262.87
22	Κεφαλληνίας	€ 16,769.00	€ 16,380.00	€ 13,986.00	€ 13,140.00	€ 12,472.00	€ 72,747.00	€ 14,549.40	€ 1,929.84
23	Ευβοίας	€ 14,341.00	€ 15,512.00	€ 13,320.00	€ 13,150.00	€ 10,916.00	€ 67,239.00	€ 13,447.80	€ 1,701.01
24	Ζακύνθου	€ 18,126.00	€ 18,640.00	€ 15,086.00	€ 7,835.00	€ 2,507.00	€ 62,194.00	€ 12,438.80	€ 7,029.27
25	Λακωνίας	€ 7,390.00	€ 11,834.00	€ 10,475.00	€ 17,140.00	€ 13,555.00	€ 60,394.00	€ 12,078.80	€ 3,619.80
26	Έθρου	€ 1,613.00	€ 18,641.00	€ 12,054.00	€ 13,396.00	€ 11,898.00	€ 57,602.00	€ 11,520.40	€ 6,180.71
27	Χίου	€ 13,124.00	€ 11,303.00	€ 7,451.00	€ 10,567.00	€ 11,318.00	€ 53,763.00	€ 10,752.60	€ 2,072.51
28	Μαγνησίας	€ 12,770.00	€ 11,052.00	€ 7,400.00	€ 13,310.00	€ 7,801.00	€ 52,333.00	€ 10,466.60	€ 2,749.67
29	Πρεβέζης	€ 13,883.00	€ -	€ -	€ 8,618.00	€ 7,583.00	€ 30,084.00	€ 6,016.80	€ 5,989.58
30	Λαρίσης	€ 7,249.00	€ 6,456.00	€ 3,959.00	€ 4,828.00	€ 4,151.00	€ 26,643.00	€ 5,328.60	€ 1,455.34
31	Σερρών	€ 5,104.00	€ 6,746.00	€ 5,935.00	€ 3,172.00	€ 3,297.00	€ 24,254.00	€ 4,850.80	€ 1,586.19
32	Λευκάδος	€ 3,699.00	€ 5,016.00	€ 3,511.00	€ 3,424.00	€ 3,350.00	€ 19,000.00	€ 3,800.00	€ 692.14
33	Αχαΐας	€ 386.00	€ 510.00	€ 302.00	€ 1,558.00	€ 9,892.00	€ 12,648.00	€ 2,529.60	€ 4,146.83
34	Φθιώτιδος	€ 2,727.00	€ 2,743.00	€ 2,432.00	€ 2,271.00	€ 2,296.00	€ 12,469.00	€ 2,493.80	€ 228.62
35	Ημαθίας	€ 1,425.00	€ 1,734.00	€ 2,335.00	€ 1,245.00	€ 2,493.00	€ 9,232.00	€ 1,846.40	€ 549.71
36	Κορινθίας	€ -	€ -	€ 2,457.00	€ 1,932.00	€ 2,277.00	€ 6,666.00	€ 1,333.20	€ 1,231.57
37	Δράμας	€ 1,249.00	€ 1,575.00	€ 1,197.00	€ 1,105.00	€ 1,081.00	€ 6,207.00	€ 1,241.40	€ 198.53
38	Φλωρίνης	€ 1,320.00	€ 1,340.00	€ 1,321.00	€ 1,022.00	€ 761.00	€ 5,764.00	€ 1,152.80	€ 255.88
39	Αρτης	€ -	€ -	€ -	€ 1,901.00	€ 2,028.00	€ 3,929.00	€ 785.80	€ 1,076.94
40	Αρκαδίας	€ 593.00	€ 662.00	€ 569.00	€ 523.00	€ 635.00	€ 2,982.00	€ 596.40	€ 54.64
41	Θεσπρωτίας	€ -	€ -	€ 37.00	€ 2,074.00	€ 836.00	€ 2,947.00	€ 589.40	€ 903.44
42	Κοζάνης	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 1,745.00	€ 1,745.00	€ 349.00	€ 780.39
43	Ροδόπης	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 531.00	€ 531.00	€ 106.20	€ 237.47
44	Καρδίτσας	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 465.00	€ 465.00	€ 93.00	€ 207.95
45	Κιλκίς	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 206.00	€ 206.00	€ 41.20	€ 92.13
46	Αιτωλοακαρνανίας	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 137.00	€ 137.00	€ 27.40	€ 61.27
47	Καστοριάς	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
	Σύνολο	€ 7,868,679.00	€ 8,061,471.00	€ 10,538,856.00	€ 9,959,450.00	€ 8,124,575.00	€ 44,553,031.00		

Συμπεράσματα:

- Το έτος 2012 παρουσιάστηκε μια πτώση όχι μόνο για την περιφέρεια Κρήτης αλλά για ολόκληρη την Ελλάδα. Για παράδειγμα ο νομός Αττικής παρουσίασε μια μείωση στις εισπράξεις του 2012 αναλογικά με εκείνες του 2011 της τάξεως του **19,5%**. Καθόλου ευκαταφρόνητο ποσοστό αν αναλογιστούμε τα απόλυτα μεγέθη. Ομοίως και με το νομό Φωκίδος που φιγουράρει στην Τρίτη θέση πανελλαδικώς. Το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο **35,5%**
- Ο νομός Ηρακλείου βρίσκεται **στην 5^η θέση πανελλαδικώς σε εισπράξεις** την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012. Το ποσοστό που καρπώνεται σε σχέση με την Ελλάδα στο σύνολό της είναι **5%**. Ακολουθεί ο νομός Λασιθίου στην **9^η θέση πανελλαδικώς** με ποσοστό 1%. Εκτός δεκάδας οι νομοί Ρεθύμνης και Χανίων.
- Τρομερή η δυναμική της πρωτεύουσας. Προηγείται με μέσες εισπράξεις της υπό μελέτης περιόδου **4.290.773€** τη στιγμή που ο δεύτερος νομός, εκείνος των Δωδεκανήσων έχει μέσες εισπράξεις **1.443.691,80€**. Αντίθετα, η Αθηναϊκή πρωτεύουσα έχει και έντονη μεταβλητότητα με τυπική απόκλιση **1.536.504,76€** τη στιγμή που ο δεύτερος νομός σε κατάταξη έχει μόλις **106.553,47€**
- Στα καθ' ημάς τώρα: Ο νομός Ηρακλείου έχει μέσες εισπράξεις **444.691,20€** με τυπική απόκλιση **40.412,19€** Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι έχουμε έναν συντελεστή μεταβλητότητας της τάξης του **9%**. Ο νομός Λασιθίου έχει μέσες εισπράξεις **471.189€** με τυπική απόκλιση **21.431,77€** κοινώς έχουμε ένα συντελεστή μεταβλητότητας **4,5%**. Για τους νόμους Ρεθύμνης και Χανίων, οι συντελεστές μεταβλητότητας είναι **16,4%** και **10%** αντίστοιχα.

ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2008-2012 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ)									
Κατάταξη	Νομός	2008	2009	2010	2011	2012	2008 - 2012	Average	St Dev
1	Ηρακλείου	€ 465,856.00	€ 489,676.00	€ 441,689.00	€ 445,197.00	€ 381,038.00	€ 2,223,456.00	€ 444,691.20	€ 40,412.19
2	Λασιθίου	€ 121,369.00	€ 105,151.00	€ 87,745.00	€ 93,331.00	€ 63,593.00	€ 471,189.00	€ 94,237.80	€ 21,431.77
3	Χανίων	€ 42,246.00	€ 48,196.00	€ 49,973.00	€ 54,867.00	€ 53,607.00	€ 248,889.00	€ 49,777.80	€ 4,995.77
4	Ρεθύμνης	€ 51,929.00	€ 45,932.00	€ 43,287.00	€ 40,088.00	€ 32,949.00	€ 214,185.00	€ 42,837.00	€ 7,031.63
	Σύνολο	€ 681,400.00	€ 688,955.00	€ 622,694.00	€ 633,483.00	€ 531,187.00	€ 3,157,719.00		

Πίνακας 3.8 : Κατάταξη με βάση τις εισπράξεις τη χρονική περίοδο 2008-2012 (Περιφέρεια Κρήτης)

Στα τοπικά δεδομένα πρωταθλητής σε εισπράξεις ο νομός Ηρακλείου με ποσοστό 70% επί των εισπράξεων της περιφέρειας. Ακολουθεί ο νομός Λασιθίου με ποσοστό 14,9%, ο νομός Χανίων με ποσοστό 8,2% και τέλος ο νομός Ρεθύμνης με ποσοστό 6,9%.

Τέλος, αν πάρουμε αθροιστικά της εισπράξεις όλης της περιφέρειας την περίοδο 2008-2012 (3.157.719€) τότε ένα βασικό συμπέρασμα που αντλούμε είναι ότι η Κρήτη συγκεντρώνει το 7% των συνολικών εισπράξεων.

3.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΛΗΣΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ. ΑΝΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΧΩΡΑ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ

Στην πρώτη φάση της εμπειρικής ανάλυσης της εργασίας αυτής, έγινε μια ουσιαστική μελέτη των εισπράξεων σε πανελλαδικό επίπεδο. Στο σημείο αυτό όμως, κρίνουμε ως σημαντικό να μελετήσουμε τον παράγοντα της επισκεψιμότητας. Έτσι εκτιμάμε ότι θα υπάρχει μια περισσότερο σαφής εικόνα σε συνδυασμό πάντα με την μελέτη εισπράξεων που παραθέσαμε προηγουμένως. Βοηθός και συνοδοιπόρος μας και σε αυτό το σημείο είναι τα δεδομένα από την Ελληνική Στατιστική Αρχή. Σύμμαχος μας τα βασικά μέτρα θέσης και διασποράς από τη στατιστική επιστήμη. Είναι αλήθεια ότι πολλές φορές μπορούμε να αντλήσουμε σπουδαία συμπεράσματα από απλά και βασικά μεγέθη.

Για το νομό Ηρακλείου:

Μηνιαία Κίνηση Επισκεπτών στο νομό Ηρακλείου για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012													
Έτος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο
2008	914	548	1,912	4,878	10,782	12,707	18,378	20,459	18,749	13,338	1,518	534	104,717
2009	418	292	870	7,150	12,065	13,278	18,762	22,300	19,115	12,175	1,229	676	108,330
2010	595	478	1,333	4,729	12,295	13,480	17,897	20,906	15,912	8,849	1,348	653	98,475
2011	855	315	1,050	4,542	12,437	16,321	21,264	25,822	20,460	12,813	1,812	811	118,502
2012	757	676	1,905	7,684	10,659	10,689	19,126	21,685	18,281	10,995	1,561	1,663	105,681
Avg	708	462	1,414	5,797	11,648	13,295	19,085	22,234	18,503	11,634	1,494	867	107,141
St DEV	202	161	481	1,496	858	2,020	1,301	2,127	1,660	1,785	222	455	7,307
Max	914	676	1,912	7,684	12,437	16,321	21,264	25,822	20,460	13,338	1,812	1,663	118,502
Min	418	292	870	4,542	10,659	10,689	17,897	20,459	15,912	8,849	1,229	534	98,475

Πίνακας 3.9 : Μηνιαία κίνηση επισκεπτών στο νομό Ηρακλείου για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012

Η μέση προσέλευση στα μουσεία το νομού Ηρακλείου κατά την περίοδο 2008-2012 είναι με βάση το διάγραμμα 107.141 επισκέπτες. Η απόκλιση από το μέσο αυτό επίπεδο είναι 7.307 επισκέπτες. Κοινώς μιλάμε για ένα συντελεστή μεταβλητότητας της τάξεως του **6,8%**. Η μέγιστη προσέλευση παρατηρήθηκε το 2011 και η ελάχιστη το 2010.

Φιλότιμη είναι λοιπόν η προσπάθεια αντιστροφής του κακού αποτελέσματος το 2010 με ένα ενθαρρυντικό αποτέλεσμα το αμέσως επόμενο έτος.

Για το νομό Λασιθίου:

Μηνιαία Κίνηση Επισκεπτών στο νομό Λασιθίου για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012													
Έτος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο
2008	167	491	1,124	3,418	7,120	6,695	7,612	8,106	9,543	7,225	487	226	52,214
2009	187	241	356	4,231	7,333	5,634	6,344	6,649	6,813	5,190	264	64	43,306
2010	42	155	318	1,938	6,376	4,625	5,466	5,695	5,821	4,700	697	242	36,075
2011	80	94	182	2,566	6,751	5,475	5,451	6,360	6,879	5,063	1,032	363	40,296
2012	197	453	409	1,950	3,907	2,966	3,260	4,346	4,680	3,424	1,075	533	27,200
Avg	135	287	478	2,821	6,297	5,079	5,627	6,231	6,747	5,120	711	286	39,818
St DEV	69	177	371	993	1,385	1,392	1,590	1,374	1,801	1,369	348	174	9,210
Max	197	491	1,124	4,231	7,333	6,695	7,612	8,106	9,543	7,225	1,075	533	52,214
Min	42	94	182	1,938	3,907	2,966	3,260	4,346	4,680	3,424	264	64	27,200

Πίνακας 3.10 : Μηνιαία κίνηση επισκεπτών στο νομό Λασιθίου για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012

Η μέση προσέλευση στα μουσεία του νομού Λασιθίου είναι 39.818 επισκέπτες. Η μέγιστη επισκεψιμότητα εντοπίστηκε το έτος 2008 και η ελάχιστη το έτος 2012. Μάλιστα το 2012 έχει πέσει σε επικίνδυνα χαμηλά επίπεδα πράγμα που χρήζει διερεύνησης, κυρίως όταν μιλάμε για ένα νομό που την καλοκαιρινή περίοδο έχει έντονη τουριστική δράση. Η απόκλιση από την μέση τιμή των επισκεπτών είναι 9.210 άτομα. Με βάση τα δεδομένα αυτά ο συντελεστής μεταβλητότητας κυμαίνεται στο **23,1%**. Άλλο ένα μέγεθος που μας επιστὰ το ενδιαφέρον και την προσοχή.

Για το νομό Ρεθύμνης:

Μηνιαία Κίνηση Επισκεπτών στο νομό Ρεθύμνης για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012													
Έτος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο
2008	41	83	127	938	2,426	2,465	2,797	3,447	3,168	2,233	150	75	17,950
2009	36	39	120	807	1,803	2,132	3,254	2,897	2,717	1,847	192	98	15,942
2010	66	45	233	925	1,669	2,148	3,207	2,775	2,363	1,342	171	88	15,032
2011	74	38	92	812	1,750	2,136	3,010	2,443	1,871	1,155	516	89	13,986
2012	32	52	70	952	1,845	2,017	2,343	2,544	2,314	1,836	127	92	14,224
Avg	50	51	128	887	1,899	2,180	2,922	2,821	2,487	1,683	231	88	15,427
St DEV	19	19	63	71	302	168	371	394	485	432	161	8	1,605
Max	74	83	233	952	2,426	2,465	3,254	3,447	3,168	2,233	516	98	17,950
Min	32	38	70	807	1,669	2,017	2,343	2,443	1,871	1,155	127	75	13,986

Πίνακας 3.11 : Μηνιαία κίνηση επισκεπτών στο νομό Ρεθύμνης για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012

Εδώ παρατηρείται το εξής : Σταθερή τάση στις επισκέψεις, παρά ταύτα χαμηλή η προσέλευση. Η μέση τιμή των επισκεπτών είναι 15.427 άνθρωποι με απόκλιση από το μέσο όρο 1.605 άτομα. Με λίγα λόγια ο συντελεστής μεταβλητότητας κυμαίνεται στο **10%**. Το έτος 2008 παρατηρούνται οι περισσότερες επισκέψεις σε αντιδιαστολή με το έτος 2011 όπου παρατηρούνται οι λιγότερες.

Για το νομό Χανίων:

Μηνιαία Κίνηση Επισκεπτών στο νομό Χανίων για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012													
Έτος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο
2008	519	745	886	2,373	3,975	2,806	3,854	3,815	3,888	2,880	330	137	26,208
2009	257	195	417	2,211	3,141	3,085	4,262	5,096	4,555	3,023	304	262	26,808
2010	166	204	390	1,561	3,600	3,107	4,444	5,213	4,289	2,869	364	300	26,507
2011	239	366	448	2,569	3,427	3,804	4,553	5,940	5,745	3,855	1,679	351	32,976
2012	444	581	994	2,606	4,472	4,279	5,854	6,832	5,640	4,238	1,607	660	38,207
Avg	325	418	627	2,264	3,723	3,416	4,593	5,379	4,823	3,373	857	342	30,141
St DEV	149	241	289	424	516	607	753	1,116	829	632	718	195	5,312
Max	519	745	994	2,606	4,472	4,279	5,854	6,832	5,745	4,238	1,679	660	38,207
Min	166	195	390	1,561	3,141	2,806	3,854	3,815	3,888	2,869	304	137	26,208

Πίνακας 3.12 : Μηνιαία κίνηση επισκεπτών στο νομό Χανίων για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012

Για το νομό Χανίων, μέσο επίπεδο προσέλευσης επισκεπτών είναι τα 30.141 άτομα. Η απόκλιση από το μέσο αυτό επίπεδο είναι 5.312 άτομα. Άρα ο συντελεστής μεταβλητότητας είναι **17,6%**. Στην εμπειρική ανάλυση για το επίπεδο των εισπράξεων, αποτυπώσαμε πως πρόκειται για την

ευχάριστη έκπληξη στα χρονικά της οικονομικής κρίσης. Αυτό επιβεβαιώνεται και εδώ καθώς ελάχιστο παρουσιάζεται το έτος 2008 με 26.208 επισκέπτες και μέγιστο το 2012 με 38.207 επισκέπτες. **Κοινώς, μέσα στην πενταετία κατάφερε να αυξήσει τους επισκέπτες, προσελκύοντας πάνω από 10.000 επιπλέον άτομα.** Άποψη μου αποτελεί ότι μπορεί να έρθει και ακόμα μεγαλύτερη προσέλκυση επισκεπτών λόγω της μεγάλης τουριστικής ισχύος του νομού. Κατά συνέπεια και αυξημένες εισπράξεις στο μέλλον. Σε κάθε περίπτωση οι ενδείξεις είναι αρκετά ενθαρρυντικές για ακόμα καλύτερα αποτελέσματα.

Για την περιφέρεια Κρήτης στο σύνολό της:

Μηνιαία Κίνηση Επισκεπτών στην Περιφέρεια Κρήτης για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012													
Έτος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο
2008	1,641	1,867	4,049	11,607	24,303	24,673	32,641	35,827	35,348	25,676	2,485	972	201,089
2009	898	767	1,763	14,399	24,342	24,129	32,622	36,942	33,200	22,235	1,989	1,100	194,386
2010	869	882	2,274	9,153	23,940	23,360	31,014	34,589	28,385	17,760	2,580	1,283	176,089
2011	1,248	813	1,772	10,489	24,365	27,736	34,278	40,565	34,955	22,886	5,039	1,614	205,760
2012	1,430	1,762	3,378	13,192	20,883	19,951	30,583	35,407	30,915	20,493	4,370	2,948	185,312
Avg	1,217	1,218	2,647	11,768	23,567	23,970	32,228	36,666	32,561	21,810	3,293	1,583	192,527
St DEV	335	547	1,023	2,089	1,510	2,794	1,475	2,339	2,918	2,933	1,329	800	11,981
Max	1,641	1,867	4,049	14,399	24,365	27,736	34,278	40,565	35,348	25,676	5,039	2,948	205,760
Min	869	767	1,763	9,153	20,883	19,951	30,583	34,589	28,385	17,760	1,989	972	176,089

Πίνακας 3.13 : Μηνιαία κίνηση επισκεπτών στην Περιφέρεια Κρήτης για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012

Την περίοδο 2008-2012 συνολικά **962.636** άνθρωποι, γηγενείς και τουρίστες, επισκέφτηκαν τα μουσεία της Κρήτης. Σε μέσο επίπεδο μιλάμε για **192.527** ανθρώπους κάθε έτος. Το έτος με τις λιγότερες επισκέψεις είναι το 2010. Γρήγορα όμως το αρνητικό κλίμα αντιστράφηκε και το 2011 είχαμε την μεγαλύτερη προσέλευση της πενταετίας. Ο συντελεστής μεταβλητότητας σε επίπεδο περιφέρειας αγγίζει το **6,5%** , όπου σε αυτό το σημείο αντιλαμβανόμαστε ότι το τοπίο από έτος σε έτος είναι λίγο πολύ προβλέψιμο, δίχως ουσιαστικές και κυρίως απρόσμενες μεταβολές.

Μηνιαία Κίνηση Επισκεπτών στην Επικράτεια της Χώρας για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012													
Έτος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο
2008	58,055	46,999	91,718	130,277	222,703	207,632	272,895	300,459	282,315	243,532	94,462	43,817	1,994,864
2009	57,954	57,686	66,987	152,776	249,009	218,239	261,240	294,200	503,961	443,363	268,583	240,007	2,813,564
2010	175,841	171,011	230,719	259,140	335,502	302,558	349,981	370,450	354,909	307,426	149,064	130,178	3,136,779
2011	124,277	143,356	169,675	236,816	322,944	320,625	368,517	427,506	377,859	303,713	154,105	112,097	3,061,490
2012	106,555	109,352	203,271	280,684	312,715	280,569	325,483	389,848	351,052	300,106	168,922	147,132	2,975,689
Avg	104,536	105,681	152,474	211,939	288,575	265,925	315,623	356,493	374,019	319,628	167,027	134,646	2,796,477
St DEV	49,519	53,498	70,707	66,599	49,676	50,548	47,060	57,815	80,935	73,967	63,389	70,773	463,958
Max	175,841	171,011	230,719	280,684	335,502	320,625	368,517	427,506	503,961	443,363	268,583	240,007	3,136,779
Min	57,954	46,999	66,987	130,277	222,703	207,632	261,240	294,200	282,315	243,532	94,462	43,817	1,994,864

Πίνακας 3.14 : Μηνιαία κίνηση επισκεπτών στην Επικράτεια της Χώρας για την υπό μελέτη περίοδο 2008-2012

Παρακάτω θα γίνει μια προσπάθεια να προσδιορίσουμε το αποτέλεσμα του παράγοντα της επισκεψιμότητας σε επίπεδο χώρας. Με βάση την παραδοχή αυτή, ο παρακάτω πίνακας είναι ενδεικτικός :

Τι συμπεραίνουμε από τον παραπάνω συγκεντρωτικό πίνακα :

- ✓ **13.982.386** επισκέπτες θαύμασαν τα μουσεία της χώρας μας το χρονικό διάστημα 2008-2012
- ✓ Η μέση επισκεψιμότητα είναι **2.796,477** άνθρωποι.
- ✓ Η απόκλιση από αυτό το μέσο επίπεδο είναι **463.958** άνθρωποι
- ✓ Ο συντελεστής μεταβλητότητας με βάση το επίπεδο μέσης τιμής και τυπικής απόκλισης είναι **16,6%**
- ✓ Το παράδοξο της μελέτης είναι ότι ο καλύτερος μήνας της πενταετίας δεν είναι μήνας της καλοκαιρινής εποχής. **Κι όμως είναι ο μήνας Σεπτέμβριος και μάλιστα αυτός του έτους 2009**

- ✓ Το έτος 2008 ήταν εκείνο με τις λιγότερες επισκέψεις σε αντίθεση με το έτος 2010 όπου όπως φαίνεται στον πίνακα αποτελεί το έτος με την μεγαλύτερη επισκεψιμότητα.
- ✓ Η χώρα μας φαίνεται να δείχνει ως σύνολο τη δέσουσα σοβαρότητα καθώς δε φαίνεται κάποια ουσιαστική μείωση στις επισκέψεις παρά τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης. Αυτό έως ένα σημείο είναι δε λογικό, καθώς ένα μεγάλο μέρος της δράσης αυτής στηρίζεται από τουρίστες, ανθρώπους που τρέφουν σεβασμό για τον Ελληνικό πολιτισμό και που έρχονται με σκοπό να αφιερώσουν κάποιες ώρες από την αναψυχή και τη διασκέδασή τους σε ένα μουσείο.
- ✓ Το έτος 2008 πλησιάσαμε τις 2.000.000 επισκέψεις ενώ ως το έτος 2011 καταφέραμε να ξεπεράσουμε οριακά τις 3.000.000 επισκέψεις.

Αυτή λοιπόν είναι η εικόνα που παρουσιάζει η μεταβλητή «Επισκέπτες» σε μόλις μερικές γραμμές. Στη συνέχεια, όπως και στην περίπτωση των εισπράξεων, έτσι και τώρα, καλούμαστε να κάνουμε ένα Ranking, μια αξιολόγηση και κατάταξη των νομών ανά την επικράτεια, ώστε μέσα από αυτή την κίνηση να δούμε σε τι σημείο βρίσκονται και οι αντίστοιχοι νομοί της Κρήτης.

ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΤΗΝ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2008-2012								
Κατάταξη	Νομός	2008	2009	2010	2011	2012	2008 - 2012	Μέση Τιμή
1	Νομός Αττικής	692,411	1,497,312	2,079,173	1,825,963	1,660,555	7,755,414	1,551,083
2	Νομός Δωδεκανήσου	300,260	331,373	281,675	321,532	258,940	1,493,780	298,756
3	Νομός Φωκίδος	141,161	138,878	97,907	119,411	124,966	622,323	124,465
4	Νομός Κυκλάδων	131,736	126,933	106,055	129,889	110,671	605,284	121,057
5	Νομός Θεσσαλονίκης	102,622	106,072	84,961	101,111	194,434	589,200	117,840
6	Νομός Ηρακλείου	104,717	108,330	98,475	118,502	105,681	535,705	107,141
7	Νομός Ηλείας	115,139	103,063	46,666	63,719	83,943	412,530	82,506
8	Νομός Κερκύρας	68,769	69,004	51,419	52,347	46,819	288,358	57,672
9	Νομός Λασιθίου	52,214	43,306	36,075	40,296	27,200	199,091	39,818
10	Νομός Χανίων	26,208	26,808	26,507	32,976	38,207	150,706	30,141
11	Νομός Σάμου	18,991	18,485	16,032	25,036	22,520	101,064	20,213
12	Νομός Βοιωτίας	23,785	21,686	14,152	16,282	14,972	90,877	18,175
13	Νομός Ιωαννίνων	7,790	16,515	25,298	13,651	22,349	85,603	17,121
14	Νομός Μεσσηνίας	10,266	17,283	15,483	17,901	22,939	83,872	16,774
15	Νομός Ρεθύμνης	17,950	15,942	15,032	13,986	14,224	77,134	15,427
16	Νομός Καθάλας	13,396	11,330	14,521	14,104	16,383	69,734	13,947
17	Νομός Χαλκιδικής	23,621	19,768	14,534	5,858	4,050	67,831	13,566
18	Νομός Αργολίδος	1,420	15,291	15,035	15,402	18,620	65,768	13,154
19	Νομός Λέσβου	15,852	12,765	9,008	10,602	14,050	62,277	12,455
20	Νομός Πιερίας	1,632	17,464	15,629	13,726	12,840	61,291	12,258
21	Νομός Μαγνησίας	8,254	7,098	5,129	10,340	23,802	54,623	10,925
22	Νομός Ευβοίας	10,354	10,892	8,905	9,380	13,473	53,004	10,601
23	Νομός Πέλλης	18,700	3,650	7,900	8,450	9,950	48,650	9,730
24	Νομός Λακωνίας	7,443	7,685	5,767	12,407	12,832	46,134	9,227
25	Νομός Χίου	11,873	8,974	5,152	6,981	12,296	45,276	9,055
26	Νομός Κεφαλληνίας	8,762	8,881	4,872	7,413	7,184	37,112	7,422
27	Νομός Ζακύνθου	9,867	11,793	5,550	5,886	2,569	35,665	7,133
28	Νομός Έβρου	8,539	8,578	6,095	6,415	5,383	35,010	7,002
29	Νομός Φθιώτιδος	5,535	4,742	2,012	4,107	9,803	26,199	5,240
30	Νομός Λαρίσης	4,050	3,672	2,361	7,474	8,373	25,930	5,186
31	Νομός Σερρών	5,516	4,040	3,632	2,755	3,837	19,780	3,956
32	Νομός Ημαθίας	3,186	3,228	4,164	1,852	6,732	19,162	3,832
33	Νομός Λευκάδος	3,237	4,310	3,029	3,303	4,226	18,105	3,621
34	Νομός Αχαΐας	1,186	893	599	3,054	11,379	17,111	3,422
35	Νομός Δράμας	3,824	2,515	2,126	2,670	2,651	13,786	2,757
36	Νομός Καστοριάς	4,135	1,267	0	3,070	4,230	12,702	2,540
37	Νομός Πρεβέζης	6,071	0	0	3,336	2,782	12,189	2,438
38	Νομός Άρτης	0	0	0	3,979	6,832	10,811	2,162
39	Νομός Κορινθίας	0	0	3,952	2,893	3,149	9,994	1,999
40	Νομός Φλωρίνης	3,016	2,355	790	579	1,271	8,011	1,602
41	Νομός Αρκαδίας	1,376	1,824	1,086	1,219	1,645	7,150	1,430
42	Νομός Θεσπρωτίας	0	0	21	1,633	918	2,572	514
43	Νομός Κοζάνης	0	0	0	0	2,022	2,022	404
44	Νομός Καρδίτσας	0	0	0	0	1,640	1,640	328
45	Νομός Αιτωλοακαρνανίας	0	0	0	0	1,354	1,354	271
46	Νομός Ροδόπης	0	0	0	0	868	868	174
47	Νομός Κιλκίς	0	0	0	0	125	125	25
	Σύνολο	1,994,864	2,814,005	3,136,779	3,061,490	2,975,689	13,982,827	2,796,565

Πίνακας 3.15 : Κατάταξη με βάση την προτίμηση των επισκεπτών τη χρονική περίοδο 2008-2012

Συμπεράσματα :

- ✓ Το **4%** του συνόλου των επισκεπτών όλης της χώρας επισκέφτηκε μουσεία του νομού Ηρακλείου, το **1,4%** επισκέφτηκε μουσεία του νομού Λασιθίου, **1%** επισκέφτηκε μουσεία του νομού Χανίων και μόλις το **0,5%** επισκέφτηκε μουσεία του νομού Ρεθύμνης. Μάλιστα, στο «Top 10» αυτής της κατηγορίας βρίσκονται 3 από τους 4 νομούς μας.
- ✓ Χαοτική η διαφορά της Αθήνας από τους υπόλοιπους νομούς. **55,5%** επί του συνόλου των επισκεπτών επισκέφτηκαν τα μουσεία της Αττικής.
- ✓ Ίσως μια λύση για τα Κρητικά μουσεία είναι η αναθεώρηση της τιμής των εισιτηρίων προς τα πάνω. Αν στήσουμε ένα οριακό σενάριο με βάση το οποίο αυξάνουμε 1 ευρώ το εισιτήριο σε κάθε νομό, τότε έχουμε την αύξηση που ακόλουθη:
  - **Νομός Ηρακλείου:** 107.141 άτομα (μέση τιμή περιόδου 2008-2012) * 1€ = **107.141€**
  - **Νομός Λασιθίου:** 39.818 άτομα (μέση τιμή περιόδου 2008-2012) * 1€ = **39.818€**
  - **Νομός Χανίων:** 30.141 άτομα (μέση τιμή περιόδου 2008-2012) * 1€ = **30.141€**
  - **Νομός Ρεθύμνης:** Για λόγους διαφοράς δυναμικότητας από τους άλλους νομούς ως προς το συγκεκριμένο θέμα δεν θα θεωρήσουμε ότι θα υπάρξει αύξηση τιμής

Επιπλέον αναμενόμενα έσοδα από την εν λόγω αύξηση : **177.100€**

Αν έρθουμε να προσθέσουμε πχ στο σύνολο των εισπράξεων του νομού Ηρακλείου το ποσό **107.141€** αυτόματα φτάνει στην **4^η θέση του πίνακα εισπράξεων που αναπτύξαμε προηγουμένως.**

Δε θα θέταμε αυτό το οριακό σενάριο αν δεν υπήρχε η προτίμηση του κοινού. Στις πρώτες 10 θέσεις ανά την Ελλάδα βρίσκονται 3 από τους 4 νομούς του νησιού μας. Δείγμα ότι υπάρχει ενδιαφέρον.

Κατάταξη σε περιφερειακό επίπεδο:

ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΤΗΝ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2008-2012								
Κατάταξη	Νομός	2008	2009	2010	2011	2012	2008 - 2012	Μέση Τιμή
6	Νομός Ηρακλείου	104,717	108,330	98,475	118,502	105,681	535,705	107,141
9	Νομός Λασιθίου	52,214	43,306	36,075	40,296	27,200	199,091	39,818
10	Νομός Χανίων	26,208	26,808	26,507	32,976	38,207	150,706	30,141
15	Νομός Ρεθύμνης	17,950	15,942	15,032	13,986	14,224	77,134	15,427

Πίνακας 3.16: Κατάταξη με βάση την προτίμηση των επισκεπτών τη χρονική περίοδο 2008-2012

Συμπεράσματα:

- ✓ 55% των επισκεπτών που επισκέφθηκαν μουσείο της Κρήτης, επέλεξαν μουσείο του νομού Ηρακλείου, 20,7% επέλεξαν μουσείο από το νομό Λασιθίου, 15,7% επέλεξαν μουσείο από το νομό Χανίων και 8,6% επέλεξαν μουσείο από το νομό Ρεθύμνης. Τα ποσοστά αυτά κυμαίνονται επί του συνόλου των επισκεπτών την περίοδο 2008-2012.
- ✓ Η διαφορά δυναμικότητας του Ηρακλείου έναντι του δεύτερου Λασιθίου είναι 2,69. Τη στιγμή που κάποιος επισκέπτεται ένα μουσείο στο νομό Λασιθίου, ο νομός Ηρακλείου έχει ταυτόχρονα 2,69 παραπάνω επισκέπτες.
- ✓ Σε περιφερειακό επίπεδο, η Κρήτη κατέχει το **6,8%** των επισκέψεων όλης της Ελλάδας. Αν λαμβάναμε υπόψη όλη την περιφέρεια, η Κρήτη σκαρφαλώνει στην **3^η θέση του πίνακα επισκεψιμότητας ακολουθώντας Αθήνα και Δωδεκάνησα !!**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Προσεγγίσαμε το θέμα θεωρητικά, πήραμε μια γεύση από την εμπειρική σκοπιά, σε κάθε περίπτωση ένα είναι σίγουρο: η Κρήτη μπορεί να μην πρωταγωνιστεί, δε θα μπορούσε άλλωστε να συναγωνιστεί την τρομερή διαφήμιση της Ακρόπολης, του Λυκαβητού, της Επιδαύρου. Είναι όμως άξιο θαυμασμού ότι υπερτερεί του νομού Θεσσαλονίκης, νομός που περιέχει μουσεία από ένα άνθρωπο σύμβολο για τη Μακεδονία, το Μέγα Αλέξανδρο.

Ως όπλο της, η Κρήτη έχει το Μινωικό πολιτισμό. Ένα πολιτισμό χαμένο στους αιώνες, με τεράστιο ενδιαφέρον και ερευνητική προσέγγιση από πολλούς επιστήμονες σε παγκόσμιο βεληνεκές.

Το είδαμε και στους αντίστοιχους πίνακες: Αν θεωρήσουμε την Κρήτη ως μια μονάδα και αθροίσουμε τις επιμέρους συνιστώσες – νομούς της, μπορεί να φτάσει σε ένα εξαιρετικά καλό για την εποχή και την Ελλάδα επίπεδο. Σε κάθε περίπτωση, η Ελλάδα έχει τρομερή ανάγκη από ορθολογικά και προσοδοφόρα CaseStudies ώστε να σταθεί στα πόδια της σε μια δύσκολη για τη χώρα εποχή. Η Κρήτη, υπό προϋποθέσεις, μπορεί να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο μέσω των μουσείων της.

Ο κλάδος όπως αποδείχθηκε, δέχεται περαιτέρω ερευνητική επισκόπηση. Ίσως μια πολύ καλή ευκαιρία είναι να μελετήσουμε τον κλάδο σε επίπεδο δεκαετίας, πχ από την περίοδο 2007 έως και την περίοδο 2017. Σίγουρα τα συμπεράσματα θα είναι πιο ασφαλή και τα νούμερα θα έχουν περισσότερο ενδιαφέρον. Έπειτα θα είμαστε σε θέση να δούμε τι ακριβώς συνέβη μετά το έτος 2012 που κατά βάση ήταν ένα προβληματικό για τα μουσεία της Ελλάδας έτος.

Ακόμα πιο εύστοχα, θα πρέπει να ερευνήσουμε τρόπους μέσω προσεγμένης διαφήμισης και ανταγωνιστικού Marketing ώστε να δοθούν κίνητρα και στους νομούς της περιφέρειας εκτός του αστικού κέντρου της Αττικής. Η εικόνα που είδαμε στην εμπειρική μας ανάλυση εξηγείται τέλεια με τη φράση **«Μουσεία 2 ταχυτήτων»**. Συγκεκριμένα οι 3 πρώτοι νομοί συνεισφέρουν κατά ένα μεγάλο ποσοστό προς το σύνολο της χώρας με τους υπόλοιπους να *«σέρνονται»* ώστε να καρπωθούν στην καλύτερη των περιπτώσεων **0,5%**

Ιστορικό όνομα έχουμε σαν χώρα, πολιτισμική κληρονομιά υπάρχει σε υπερθετικό βαθμό, μένει να χτίσουμε τη φήμη και την εικόνα μας με τρόπο επαγγελματικό και με τις προσαγές του διεθνούς Marketing. Πολλές φορές δεν μετράει απλά να προσφέρεις κάτι. Σπουδαίο είναι να δείχνεις επαγγελματίας και να χτίζεις για μελλοντικά οφέλη.

Επίσης, άλλη μια πρόταση για ερευνητική ανάλυση, θα μπορούσε να είναι η θέση και η κατάταξη της Αθήνας στον Ευρωπαϊκό χάρτη μουσείων. Θα ήταν ιδιαίτερος ενδιαφέρον να δούμε τη σύγκριση με Γαλλία, Αγγλία και άλλες χώρες με έντονη δραστηριότητα γύρω από τα μουσεία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΓΓΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Eilean Hooper-Greenhill, έτος 1999, The Educational Role of the Museum, Second Edition, εκδόσεις Routledge.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δαλακούρα Νάγια (2011), Μουσεία, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ)
- Κουερίνης Νικόλαος, (2012) , «ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ, Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΜΟΥΣΕΙΑΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ», Πτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Στη Διοίκηση Επιχειρήσεων – Μάνατζμεντ Τουρισμού, Πειραιάς,

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρχαιολογική Συλλογή Ιεράπετρας, πηγή:
<http://www.destinationcrete.gr/el/museums/lasithi-museums/3-archaiologiki-sillogi-ierapetras>
- Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου, πηγή:
http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3327
- Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή Συλλογή Χανίων, πηγή:
http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3334

- Κουερίνης Νικόλαος, (2012) , «ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ, Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΜΟΥΣΕΙΑΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ»
- Μοσχόβη Γεωργία, Ναός Παναγίας της Κεράς (Κοίμηση της Θεοτόκου) στην Κριτσά πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1043
- Νινιού – Κινδελή Β., Τσίγκου Α., Αρχαιολογικό Μουσείο Ρεθύμνου πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3310
- Χατζηπαναγιώτη Μαρία, Αρχαιολογικό Μουσείο Αγίου Νικολάου πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3523

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

- Για τον ορισμό της έννοιας «*Μουσείο*» ο διαδικτυακός ιστότοπος *Wikipedia* https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF#cite_note-1
- Για την εμπειρική ανάλυση της πτυχιακής εργασίας, ο διαδικτυακός ιστότοπος της *Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ)* για την άντληση δεδομένων σχετικά με τις εισπράξεις του αριθμού επισκεπτών, κατά την περίοδο 2008-2012 <http://www.statistics.gr/>